ఆంధ్రశిల్పి

సం.1. సం3

వ్యయ : ఆశ్వయుజము ౧౨
౧౯౪౬ : అక్టోబరు 1946 అణాలు

ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస సంచిక 3

[illegible]

శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రా: పి. గణపతిశాస్త్రి

[illegible]

శిల్పి

నరసింగపురం వీధి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

[illegible]

సంపాదకీయము ...	[illegible]	౧
పులియూరు	శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు	౨
శివతాండవము ...	శ్రీ [illegible] నారాయణాచార్యులుగారు	౮
[illegible]వతారము ...	శ్రీ వి. గణపతిశాస్త్రిగారు	౧౩
దీపావళి	శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౧౪
[illegible]	శ్రీ మహంకాళి భీమశంకరమూర్తిగారు	౧౫
[illegible] ...	శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావుగారు	౧౭
[illegible]	శ్రీ కృష్ణశాస్త్రిగారు	౨౭
[illegible]	'వలం' ...	౩౨
[illegible]	శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారు	౩౪
భరతుని [illegible] ...	శ్రీ ఆచార్య పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౩౯
రూపశ్రీ ...	శ్రీ సంజీవదేవ్ గారు ...	౪౨
ప్రాచీన చలనచిత్రాలు ...	శ్రీ డాక్టరు వి. వి. పతిగారు	౪౭
చిత్ర వివరణము ...	శ్రీ టి. యస్. శ్రీనివాసన్ గారు	౫౧
గ్రంథ విమర్శనము ...	ఉషా సుందరి	౫౩
గ్రంథ స్వీకృతి ...		౫౬

[illegible]

ముఖచిత్రము	శ్రీ [illegible] శాస్త్రిగారు
పార్వతీదేవి [illegible] ...	శ్రీ నందలాల్ బోసుగారు
సువర్ణ [illegible]సంహారమూర్తి / న[illegible] ...	శ్రీ టి. యస్. దండపాణిగారు
వృద్ధశీర్షము ...	శ్రీ సుబ్బారావుగారు
వర్షాదినము	శ్రీ [illegible]
వసంత[illegible]	శ్రీ హసాన్ హిరాషోక్ గారు
పూతనాసంహారము / వరాహావతారము	దేవాలయ శిల్పాలు : తిరుపతి

సంపుటి ౧ ఆంధ్రశిల్పి సంచిక ౩

సంపాదక సమీక్షలు

మరి మర్యాదగా దయచెయ్యండి!

భారత రాజకీయరంగంలో ఎత్తుపై ఎత్తులు విద్యుద్వేగంతో మారిపోతున్నాయి. ఎల్లాగైతేనేం ముస్లింలీగు భారతప్రభుత్వంలో చేరింది. కాని చేరకపోయినా బాగుండు ననిపించే విషమ పరిస్థితుల్లో లోపలికి ప్రవేశించింది. కాంగ్రెసుకీ ముస్లింలీగుకీ రాజీ కుదరడం లేదు. ముస్లింలీగు భారతప్రభుత్వంలో శత్రుభావంతో చేరిందో మిత్రభావంతో చేరిందో చెప్పలేము. బహుశః కొంత తటస్థభావంతో ప్రవేశించిందనే అనుకుంటాము.

కాని ఆ ప్రవేశమాత్రం అతివిచిత్రంగా ఉంది. కేవలం మహమ్మదీయులందరికీ ఏకైక ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నామని గర్వోక్తులు పలికే ముస్లింలీగు తన ప్రతినిధులలో నిమ్నజాతుల 'ప్రతినిధి' అనే ఒక ఆసామీని చేర్చడమూ, అతగాడు తన వర్గానికి ముస్లింలీగు న్యాయం ప్రసాదించిందంటూ ప్రపంచానికి చాటడమూ, ఈనాటకం అంతా తగునని రాజప్రతినిధి ఆమోదించడమూ భారతరాజకీయరంగంలో చాలా చిత్రాతివిచిత్రమయిన సంఘటనలు! ఇందులో కేంద్రప్రభుత్వంలో ఉన్న కాంగ్రెసునాయకుల ఆమోదం ఉన్నదో లేదో తెలియదు. ఉంటుందని అనుకోడానికి అవకాశాలు లేవు.

ఏది ఏమయినా ఈవిషయంలో రాజప్రతినిధి చేసినది ఏమాత్రమూ సమంజసంగా లేదు. గత సిమ్లా సమావేశం దగ్గరనించీ ముస్లింలీగుని సమాధానపరచడానికి రాజప్రతినిధి కాంగ్రెసుతో జాతీయమహమ్మదీయుల్ని

చేర్చుకోవద్దని చెబుతూండడమూ, దానికి కాంగ్రెసు అంగీకరించకపోతూండడమూ అందరికీ తెలిసిన విషయాలే. ఆ రాజప్రతినిధే ఇప్పుడు కులతత్వమయమైన ముస్లింలీగుప్రతినిధివర్గంలో కాంగ్రెసుకి వ్యతిరేకి అయిన నిమ్నజాతి ప్రతినిధిని చేర్చడం దేశంలో సామరస్యసంపాదనకోసమేనా? ఇటు మహమ్మదీయులకీ మహమ్మదీయేతరులకీ ప్రతినిధిగాఉన్న కాంగ్రెసుని మహమ్మదీయులవిషయంలో తన ప్రాతినిధ్యం మానుకోమనడమూ, అటు నిమ్నజాతుల గోడేలేని ముస్లింలీగుకి వారి ప్రాతినిధ్యం ప్రసాదించడమూ అనుమానకారణాలుకావూ? అనుమానకారణాలే! సందేహంలేదు! అయినప్పటికీ మేము రాజప్రతినిధి ఎల్లాగో అల్లాగ ఏదో ఒక సామరస్య ప్రాతిపదికకోసమే ఈవిధంగా ప్రవర్తించి ఉండాలని అనుకుంటున్నాము.

అది అటుకాక రాజప్రతినిధి సామ్రాజ్యవాద దృష్టితోనే ఈ కథ నడిపించిఉంటే అతనికీ ఆ సామ్రాజ్యవాదులకీ నిష్కర్షగా ఒకమాట చెబుతున్నాము! మహమ్మదీయులకీ మాకూ అనేకాభిప్రాయభేదాలుండవచ్చును. హిందూమహమ్మదీయులు ఏకోదరులు. ఎంతకాలం కలహించినా వారు ఎప్పటికైనా ఏకంకావలసినవారే! అంతవరకూ అవసరమయితే కొంత బలాబలాలు చూచుకోవచ్చును! కాని ఈ సామ్రాజ్యవాదులు ఈ కుటుంబకలహం తమస్వార్థానికి ఉపయోగించుకోవాలని అనుకోవడం మాత్రం చాలాగర్హ్య విషయము.

ఆంగ్లజాతి చేతుల్లో ఈ దురదృష్టదేశం అనేక దుఃఖాలకీ అవమానాలకీ గురి అయింది. ఆంగ్లపాలకులు సాగినంతకాలం తమభేదోపాయాలు పన్నుకుంటూ తమసామ్రాజ్యం నిలబెట్టుకున్నారు. మరి ఆరోజులన్నీ వెళ్లిపోతున్నాయి! ఇన్నిజరిగినా భారతజాతి ఆంగ్లదేశంతో మిత్రభావంతోనే విడిపోవాలని చూస్తోంది. అందుచేత ఆంగ్లమిత్రులతో ఇక లేనిపోని కుతంత్రాలు పన్ని వ్యర్థంగా కాలహరణం చెయ్యవద్దని చెబుతున్నాము. ఇది ఆంగ్లభారత దేశాలకేగాక ప్రపంచానికంతటికీ క్షేమంకరమైన విషయము. అందుచేత కొంచెమైనా భావిదృష్టి అవలంబించండి! మరి మర్యాదగా దయచెయ్యండి!

పాపం! వంగదేశంలో దారుణసంఘటనలకి అంతూదరీ కనబడడం లేదు. పూర్వం వంగక్షామం వచ్చినదిమొదలు ఇప్పటివరకూ ఆ దేశంలో అన్నీ విషాదసంఘటనలే. ఈ మధ్యన కలకత్తాసంఘటనలు సభ్యప్రపంచాన్ని స్తంభింపజేశాయి. ఇంకా కలకత్తా సంఘటనల విషాదగాథలు స్మృతిపథంలో మాసిపోనేలేదు. ఇంతలోనే మళ్లీ ఈ నవకాళీదురంతాలు! దారుణహింసాకాండలో ఇవి కలకత్తాసంఘటనల్ని తలదన్నాయి! వేలాదివేల స్త్రీశిశుహత్యలు! ఆపైన బలవన్మతాంతర ప్రవేశాలు! మరి ఆ చేర్చినవారికీ ఆ చేరినవారికీ ఆమతదైవమైనా మనశ్శాంతి ప్రసాదిస్తుందో! ప్రసాదించదో!

ఇల్లాంటిదారుణ సంఘటనలు ఎప్పుడో యూరపులో మధ్యయుగాల్లో జరిగాయి. మరి ఆధ్యాత్మిక దేశం అనీ, ప్రపంచానికి 'శాంతిదూత' అనీ చెప్పబడే ఈ దేశంలో ఈమతకలహాలూ, మతాంతర ప్రవేశాలూ ఒళ్లు జలదరింపజేస్తున్నాయి! ఇందులో మేము ప్రత్యేకంగా హిందువులని గాని, మహమ్మదీయుల్ని గాని నిందించ దలుచుకోలేదు. ఒక్కొక్క సందర్భంలో ఒక్కొక్క మతంవారు కొంతనిగ్రహం చూపించవచ్చును. సమూహం అంతా క్రూరమృగాలకన్న అధమాధమస్థితిలో పడిపోయే ఆ మతావేశ సమయంలో ఏమతానికి చెందినవారైనా కొంతమంది వ్యక్తులు దివ్యత్వం చూపించవచ్చును; ఆవిష్టులైన అల్పసంఖ్యాకులు కొందరు కేవలమూ పాశవిక ప్రవర్తనలో పడిపోవచ్చును!

అయినా గాఢంగా ఆలోచిస్తే ఈవిషయంలో కొన్ని తీవ్రాభిప్రాయాలు కలగకమానవు. కొన్నివేలఏళ్ళనించీ మతాలు మానవజాతిలో ప్రవేశించాయి. మేము ఈమతప్రవక్తలని గురించిగాని ఈమత సిద్ధాంతాలనిగురించికాని శంకించడంలేదు. ప్రవక్తలు లోకోత్తరపురుషులు కావచ్చును; మతసిద్ధాంతాలు మహోన్నతమైనవే కావచ్చును. కాని అవి అనుసరిస్తున్నామని చెప్పే జనసామాన్యంలో వాటివల్ల మంచిఫలితాలేవీ కలగడం లేదనడం సత్యదూరంకాదు. మతప్రవక్తలు గతిస్తున్నారు, మతాలు గతిస్తున్నాయి. కొన్ని కొత్తమతాలు తలలెత్తుతున్నాయి. జన

సమాజాలు అల్లాగే మార్పులేకుండా నడిచిపోతున్నాయి. అంతేకాదు! ప్రపంచంలో మతం పేరటా భగవంతుని పేరటా ప్రవహించిన రక్తప్రవాహాలు మరి ఏఇతర రక్తప్రవాహాలకీ తీసిపోవు! మరి ఈ మతాలవల్ల మానవసభ్యతకి ఏమి మేలు జరిగినట్టు!

అందుచేత ఇంక మనిషి మతం అన్నదానికి దేనికీ చెందకుండా కొంత మానవమాత్రుడుగానే ఎందుకుండిపోగూడదు? ప్రతీమనిషికీ ఏదో ఒక ప్రత్యేకమతం ఉంటే ఉండవచ్చును, దానివల్ల అంత ఆపత్తులేదు. కాని పది మందిచేరి ఒకమతంగా సంఘీభవించి, ఒక దేవుణ్ణీ, కొన్ని మూఢాచారాలనీ సృష్టించుకోవడంలోనే ఈ అనర్థాలన్నీ కలుగుతున్నాయి. ఇన్నాళ్ళనించీ మతాలు పట్టుకుని వ్రేళ్ళాడిన మానవజాతి ఇకనించి పూర్తిగా ఈ ఆసూత్రిత మతానికి (Organized Religion) స్వస్తిచెప్పి నూత్నకళ్యాణమార్గాలు అవలంబించకూడదా? బహుశః ౨౧ వ శతాబ్దానికైనా మానవజాతి ఈకొత్తమార్గం త్రొక్కుతుందేమో! కాని ఆ మతం లేకపోవడం' మాత్రం మళ్లీ ఒక 'ప్రత్యేక మతం'గా పరిణమించి ప్రాణాలు తియ్యగూడదు!

పులియాకు

ఏ పసికొండదండ నటియించు సరిల్లలనా నితంబ బిం
బోపరిభాగభోగముల యోజ విరాజిలు సైకతంబులన్
కాపుర ముండిరో! గదె వనస్పతు లాదిని నీసగోత్రు, లీ
మాపుల కక్కటా! బయిటిమాలితి వో! పులియాకు విస్తరీ!

చైత్రుడు ముద్దులాడుటకు సాగిలి వ్రాలిన బాల్యరేఖలున్
రాత్రుల చందమామ నిను రాగిలి డాసిన పచ్చిప్రాయమున్
చిత్రముగా నదృష్టసరణిం బడి రూపతె; కాని భావనా
సూత్రమునందు మాయ వతి చోద్యముగా పులియాకు బిత్తలీ!

ఏ ముత్తైదువ మేనిచాయ గృహామున్ హేమించు కల్యాణవీ
క్షా మౌగ్ధ్యంబు కపోలదీధితుల స్నిగ్ధస్నిగ్ధముల్ చేయ, నా
నా మాధుర్య రసానుపాకచయమున్ వడ్డించెనో నీపయిన్
ఏమై పోయెనో నాటి భోగమహిమాహేవాక పత్రావళీ!

పోలున్ ఛాత్రు డొకం డవధ్యయనమున్ పోసాడ మిట్టాడుచున్
క్రోమాలం గాంచి లవిరించి తెచ్చె నిను, దేపో మాపొ వారింట, కా
జాలున్ బ్రాహ్మణి లక్షదీపముల దీక్షామంగళోద్యాపనల్
ఏలోలాక్షికొ పాత్ర మైతివట, అంతే. చాలులే బిత్తలీ!

నవరక్తుల్ చవి చూపగా తను సుగంధస్నేహ వేణీరుచుల్,
చిపురుంగుత్తుల బోని పాదముల కుచ్చె ఛ్యాగి త్రుళ్ళాడ, నే
యువతీరత్నము పుణ్యహస్తముల పీయూషంబు వడ్డించెనో
భవదభ్యర్హిత భోగకాలమున, పాపం బెట్లు మార్చెన్ దుదిన్!

పూగుత్తుల్ విదిరించునట్లు చిఱునవ్వుల్ చిందు నెమ్మోమునన్
పూగప్రాయపు మొగ్గచన్నుగవ దోబూచాడ పయ్యంటలో
రేగీ రేగని ముంగురుల్ నొసల నర్తింపంగ నేకొమ్మ బా
ఫాగంధామల వీచికల్ సుడియ నిన్నందించెనో బిత్తలీ!

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బా

శివతాండవము

శ్రీరమణీ లలితకటా
క్షారోపణ చంపక ప్రసవమాలాశ్యం
గారిత వక్షుండు దయా
వీరుఁడు పరదైవమెపుడు వెలిగెడుగాతన్.

కన్నుల కల్వచూపులు వికస్వరము ల్గగనాంచలంబున
న్దన్నగ, ధింధిమిధ్వనులు దట్టములై ప్రతిశబ్దమీన నా
సన్న గుహాంతరాళముల సంధ్యల తాండవమాడు దుఃఖితా
పన్న శరణ్యు డీశ్వరుఁడు భావమున న్జిగిరించుగావుతన్.

౧

తలపైని చదలేటి యలలు తాండవమాడ
అలల త్రోపుడుల - క్రొన్నెలపూవు గదలాడ
మొనసి ఫాలముపైన ముంగురులు చెఱలాడ
కనుబొమ్మలో మధురగమనములు నడయాడ

కనుపాపలో గారికసినవ్వు బింబింప
కనుచూపులను తరుణకౌతుకము చుంబింప
కడగి మూడవకంట కటికనిప్పులురాల
కడుబేర్చి పెదవిపై - కటికనవ్వులుప్రేల
ధిమిధిమిధ్వని సరిద్గిరిగర్భములు తూగ
నమితసంరంభ హాహాకారములు రేగ,

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౨

కిసలయజటాచ్ఛటలు ముసురుకొని వ్రేలాడ
బుసలుగొని తలచుట్టు భుజగములు పారాడ
మకర కుండల చకాచకలు చెక్కులబూయ
నకలంక కంఠహారాళి నృత్యముసేయ
ముకు జెలములను శ్వాసములు దండడింపంగ
ప్రకట భూతిప్రభా వ్రజ మావరింపంగ
నిటల తటమున జెమట నిండి వెల్లునగట్ట
కటయుగమ్ముల నాట్యకలనంబు జూపట్ట
తకఝుణుతఝుణుత యను తాళమానముతోడ
వికచ నేత్రస్యంది విమలదృష్టులతోడ.

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౩

భుగభుగ మటంచు నిప్పులు గ్రుమ్మ నూరుపులు
ధగ ధగిత కాంతితంద్రములుగా కకుభములు
దంత కాంతులు దిశాంతముల బారలు వాఱ
కాంతవాసుకి హస్త కటకంబు దిగజాఱ
భావోన్నతికి నలసి వలమేను వలపూఱ
భావావృతంబు దాపటిమేను గలుపార
గజకృత్తి కడలొత్తి భుజముపై వ్రేలాడ
నజుడు కేల్గవమోడ్చి "హరహరా!" యని వేడ
ఝుణుత తద్ధిఝుణుత తదిగిణతో యనుమద్దెలల
రణనములు మేఘగర్భములు దూసుకపోవ

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౪

౪

ఎగు బుజమ్ములు దాచి – నగు మొగమ్మునజూచి
వగలురమ్మున దూచి – భావాభి రతినేచి
తరళ తంద్రమ్ము మధ్యమ్ము కిటకిట లాడ
వరసాంధ్య కిమ్మీర ప్రభలు దనువునగూడ

కణియు నెడ వలయంపుమణులు చిందఱ లాడ
కిణుకిణు మటంచు పదకింకిణులు బిరుదాడ
శృంఖలారుండములు చెలగి తాండవమాడ
శంఖావదాతలోచనదీప్తి గుమిగూడ
వలగొన్న యెముకపేరులు మర్మరముసేయ
పులకింపగా నొడలు మురజమ్ములును మ్రోయ.

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౫

మొలక మీసపుకట్టు ముద్దుచందురుబొట్టు
పులితోలు హొంబట్టు – జిలుగు వెన్నెలపట్టు
నెన్నడుమునకు చుట్టు క్రొన్నాగు మొలకట్టు
క్రొన్నాగు మొలకట్టు గురియు మంటల రట్టు
సికపై ననల్ప కల్పక పుష్పజాతి – క
ల్పక పుష్పపంక్తిఁ జెర్లాడు మధువాసనలు
బింబాధరము గదంబించు తాంబూలంబు
తాంబూలవాసనల దగులు భృంగగణంబు
కనుల పండువుసేయ మనము నిండుగబూయ
ధణథణ ధ్వని దిశాతతి బిచ్చలింపంగ.

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

శివతాండవము

౧

సకల భువనంబు లాంగికముగా శంకరుడు
సకల వాఙ్మయము వాచికముగాగ మృడుండు
సకల నక్షత్రంబులు కలాపములుగాగ
సకలంబు దనయెడఁద సాత్త్వికంబునుగాగ

గణన చతుర్విధాభినయాభి రతి దేల్చి
తననాట్య గరిమంబు దనలోనె దావలచి
నృత్తంబు ఝుళిపించి – నృత్యంబు వెలయించి
నృత్త నృత్యములు శబలితముగా జూపించి
లాస్య తాండవభేదరచనాగతులు మీర
వశ్యులై సర్వ దిక్పాలకులు దరి జేర

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౨

అంగములుగదుర ప్రత్యంగంబులును చెదర
హంగునకు సరిగా నుపాంగంబులును గుదుర
తతసమత్త్వాదులంతః ప్రాణదశకంబు
లతిశస్తములగు బాహ్య ప్రాణసప్తకము
ఘంటా సదృక్కంఠ కర్పరముగానంబు
కంఠగాన సమానకరయుగాభినయంబు
కరయుగము కనువైన కనులలో భావమ్ము
చరణముల తాళమ్ము – చతుస్సదృక్షమ్ము
ఒరవడిగ నిలువంగ నురవడి దలిర్పంగ
పరవశత్వమున శ్రీపతియు నైమర్పంగ

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుఁడు!

౮

కరభావములతోనె కనులచూపులు దిరుగ
తిరుగు చూపులతోనె బరుగెత్త హృదయమ్ము
హృదయమ్ము వెనువెంటఁ గదిసికొన భావమ్ము
కుదిసిభావముతోనె గుదురుకోగ రసమ్ము
శిరము గ్రీవమ్ము పేరురము హస్తయుగమ్ము
సరిగాగ వలచి కండరువు నిల్పినయట్లు
తారకలు చలియింప తారకలు నటియింప
కోరకములై గుబురుగొన్న జూటమునందు
సురగాలి నలిరేగి చొక్కి వీచినయట్లు
పరవులై పడ కల్పపాదపంబులపూవు

లాడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

౯

మొగ్గలై, ప్రేమంపుబుగ్గలై, యమృతంపు
నిగ్గులై, తమలోన మొగ్గరంబులుగట్టి—
నునుసిగ్గుతో ముడ్చికొనిపోయెడు విధాన
పెనువెఱపుతో రాలి వణకాడెడు విధాన
వలితంబులై యలసి సొలసి పోవువిధాన
పలపలని వెన్నెలలు చిలికించెడు విధాన
రోసంబు గ్రసియింప రూక్షమైన విధాన
వేసరికతో సరిగ వికసింపని విధాన
అచ్చెరువుతో స్తబ్ధమై నిల్చినవిధాన
కుచ్చులుగతిగ కన్ను కొనలచూపులు పెనఁగ

ఆడెనమ్మా! శివుడు!
పాడెనమ్మా! భవుడు!

* * *

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

హృదయోపహారము

నీ కనుసోగవంపుల వినిద్రత గన్న జగద్రహస్య మే
దో! కళుకుందళత్తళ సముజ్జ్వల మై వెలుగం బ్రసన్న ది
వ్యాకృతి! యర్ధమీలితదృగంతతఁ జొక్కెడు నే ప్రపంచ త
త్త్వాకలనాగ్ని జీవిత మహాహుతి వేల్చెదు వారి నవ్వుదున్!

నీ కవనావగుంఠిత మణిస్ఫురదాకృతి యామె యెవ్వరో
యీ! కవిమిత్ర! మాకు వచియింపు మొకించుక యన్న నాసుహృ
ల్లోకముతో యథార్థ మొక లోపము లేక వచింప నెంచి, యా
లోకమనీయతావధి! విలోలమనస్కత నూగులాడెదన్ —

కొందరు లోకతత్త్వ మతిగూఢ మనారతముఁ మథించు వా
రందరు సత్యసుందర శివాత్మకమైన మహాత్మశక్తి యా
నంద మయైకలీల లలనాపురుషాకృతు లంది యంది, నీ
యందలిచారుతాంశ గగనాంచల మంటిన రమ్యపద్ధతిన్

భౌతిక వాదులైన పెరవార లనేక పదార్థతత్త్వ ని
ష్ణాత హృదంతరమ్ము లనిశమ్ము నహంకృతి హుంకరింప, శా
స్త్రేతర మార్గదృశ్యము లవెల్ల మృషాకృతు లే ప్రపంచ భూ
తాతి సమేళనమ్మొ భవదాకృతి నందె నటంద్రు సుందరీ!

ఇది యెటు లంద మన్న నటులే స్ఫురియించును, వాఙ్మహేంద్ర జా
లదములు సృష్టిచింతలు! చలల్లలితాలక! వీని కేమిగా
ని, దరచలద్రదచ్ఛదమణిం జిరునవ్వొక యించుకైన న
భ్యుదితమయేని నుత్తర ముహూర్తమె నిల్చెద నిర్మనస్కతన్!

శ్రీ ఫి. గణపతి శాస్త్రి.

దీపావళి

దీపావళి! దీపావళి! జగమంతా దీపావళి!
మా పేదల కాపురాలవైపు రాని దీపావళి!
నామడిలో - నీ గుడిలో నాటి యుగయుగాలనుండి
వేరుదన్ను చీకటిపై వెలుగలేని దీపావళి!
దారితప్పి తరతరాల దాస్యము మెడగట్టుకొన్న
పతితజాతి గాజుకళ్ళబడ నేరని దీపావళి!
కష్టజీవి నెత్తురుతో కార్తికదీపమ్ము లెత్తి
విశ్వనాథుదయ విలిచే విత్తేశుని వాకిలిలో
దీపావళి! దీపావళి! దీపావళి! దీపావళి!

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి.

శకట మాపండి!

కారునల్లని కాటకేశ్వర
రణశంతాంగం కందలివస్తోంది!
కదలివస్తోంది!
ప్రజలగుండెల భయవిహంగం
గిలగిలామని తన్నుకుంటోంది!
తూర్పుద్వారం తెరచుకొన్నది,
గాడ్పుదారులు పరచుకొన్నవి,
కోటిమానవ మనశ్శలభా
లంటుకొన్నాయి!
ఏటికావల యమునిపోతులు
కాటిమేరల పలవరింతలు
ఎదురుతెర తొలగించుచున్నై!
ఎగిరిపడి వినిపించుచున్నై!
గాలిదారకక పక్షి పక్షీ
కలవరిస్తోంది!
కడలి కడుపులు తరగిపోయే
కథలు చెపుతోంది!
హుంకరించే అగ్నిపర్వత
శంఖమేదో మ్రోగుతూఉంది!
అబ్ధిఘోషై శకటఘోటక
కృద్ధరింఖానాదములు క
ర్ణములు తాకినవి—తా
రకలు ప్రేలినవి!
గగనమున రక్తాగ్నికళికలు
పొగలు చిమ్మే కోటి ఉల్కలు
జడులుజడులై కొసరిపడుతున్నై!

శకట మాపండి

మనిషి మనిషికి మధ్య పడుతున్నై!
మెరపులారిన చూపు లోతై
మొరటుబారెను, తారులాడెను!
'ఆకలో!' యను కేక వలయా!
లాకళించాయి!
వికటహాసపు విలయగోళా
లాకృతించాయి!
రథంచుట్టీ పథంపట్టీ
తోకచుక్కల తోరణమ్ములు
మండుతున్నాయి—
రథపతాకల నేత్రములవలె
మండుతున్నాయి!
ప్రజలుకుళ్ళిన రుజల మళ్ళీ
పడక, నడపండి—శకటమాపండి!
శకట మాపండి!

శ్రీ మహంకాళి భీమ శంకరమూర్తి.

రాకెట్టులో ఆకాశయానం

శ్రీ వసంతరావు వేంకటరావు.

స్వశక్తిని వెచ్చించి కాళ్లతో నడిచి ప్రయాణం చేసేవరకు మానవు డశ్వవృషభాది మృగాల నుపయోగింపనేర్చుకొన్నాడు. తదనంతరం, నిర్జీవయంత్రవాహనాలని సృష్టించాడు. వాటి మూలంగా భూ జల వాయు యాన త్రయం సులభసాధ్య మైంది. స్టీమరులో సముద్రయానం చేయడ మొక విశేష మన్నరోజులు గతించాయి. వాయుసాగరంలో అనవలంబంగా సాగు విమానయానం అద్భుత మనుకొన్న దినాలు గతిస్తున్నాయి. వాయుపథా న్నధిగమించి, అంతరిక్షాన్ని దాటి గాఢాంధకారాన్విత మైన శూన్యాకాశంలో యాత్ర సాగించి, చంద్రలోకాన్ని శుక్రాది గ్రహాలను చేరుకొనుటకై ఖగోళయానం గావించు శుభ దినాలు రానున్నాయని సంరంభించు సమయ మాసన్న మౌతూంది. భూలోకాన్ని విడిచి పెట్టి, ము న్నెన్నడు కని విని యెరుగని విపరీత వేగాలతో ప్రయాణించడం, భూవాసులకు నిరంతర విముఖమై యున్న చంద్ర గోళార్థంలోని విశేషాలను కన్నులార చూడగలగడం, అనారాధ్యంగా ముంచుకొస్తున్న సర్వనాశనమునుండి రక్షించుకొను ప్రయత్నంలో మహా మేధావులైన కుజ గ్రహవాసులు ధ్రువప్రాంత హిమమునుండి లభ్యమగునీటిని జీవోపయోగార్థం ప్రవహింపచేయుటకై త్రవ్విన పెద్దపెద్ద కాలువలుగా భావింపబడుచున్న ఋజురేఖా సమూహాన్ని పరిశీలించి దాని యథార్థత నిర్ణయించగలగడం, శని నావరించియున్న వలయ ప్రాకార విశేషాన్ని అవగాహన చేసికొనడం, భూలోక యాంత్రిక దృష్టి కభేద్య మైన శుక్ర వాతావరణంలో జొరబడి స్వయంగా శుక్రతలాన్ని పరిశీలించడం, ఇవన్నీ అత్యంత ముదావహ మైన భావ వికాసాలు.

అయితే, ఆకాశయానంలో గల కష్ట నష్టాలను సమగ్రంగా విచారించని దే దాని కుద్యమించరాదు. అలీ బాబా కథలో "ఓపెన్ సెసేమ్" మని, దొంగల గుహలో బంగారానికై దూరి పైకి రాలేక ప్రాణాలు గోల్పోయిన దౌర్భాగ్యుడు కాసీమ్ గతి మనకు పట్టకుండా, ఒకవేళ భూమిని విడిచి పైకి పోయినప్పటికీ సురక్షితంగా భూమిని తిరిగి చేరుకొను అవకాశాన్ని స్థిరపరచుకోవాలి. ఏమంటే, మనం ప్రయాణం చేయ నెంచిన యంత్రాన్ని ఒక కృత్రిమ ఉల్క (Meteor)గా భావించవచ్చును. ఆ ఉల్కలో

మనుష్యులుంటారు, అది వారి ఇష్టానుసారంగా నడవాలి. పైగా, వాతావరణం లేని శూన్యాకాశంలో వస్తువులు బరువును పూర్తిగా కోల్పోయిన అంతర్గాళంలో గల విపరీతపరిస్థితులలో మానవ శరీరం ఏ విధంగా ప్రవర్తిస్తుందో యోచించాలి. ద్రవ్యం ప్రకృతిశక్తులచే ఎట్లు ప్రబోధింపబడుతూందో, జీవంగల ద్రవ్యఖండమైన మానవుడు వాటి దౌష్ట్యాన్ని ఎట్లు ప్రతిహరించగలడో విమర్శించి యాత్రానుకూలమైన సంభారాలను సేకరించాలి. సర్వసౌకర్యాల కాలవాలమైన కాశీరామేశ్వరాది పట్టణాలలో భూతాదులకు వలయు సామగ్రి యథేచ్ఛగా లభిస్తున్నప్పుడే తీర్థయాత్రలంటే ఎంతో సన్నాహమవసరం గదా! మన వాంఛితార్థాలలో మచ్చునకొక్కటైనా లభించని శూన్యాకాశంలో విశ్వయాత్ర చేయదలచినప్పుడెంత జాగ్రత్తగా యోచించి ఏర్పాట్లు చెయ్యవలసిఉంటుందో చెప్పనక్కరలేదు.

ఇంతకు, మన కతి సమీపంగానున్న చంద్రలోకానికి పోవుటకైనా అభ్యంతరం కలిగించేది భూమియొక్క గురుత్వాకర్షణ బలము. ప్రతివస్తువుని భూమి తనవైపు లాగుతూంది; ఆ ఆకర్షణాన్ని ప్రతిఘటిస్తేనే కాని భూమిని విడిచి పైకి పోలేము. భూమాకర్షణం ప్రతివానికి విదితమే. ఒక బంతిని గాని, ఏ వస్తువును గాని పైకి విసిరినప్పుడు కొంతవరకు మీదికి పోయి క్రింద పడుతుంది. అది మీదికి పోతున్నంతసేపు భూమాకర్షణ బలాన్ని ప్రతిఘటిస్తూంది. దానినే మరికొంత బలంతో విసిరినప్పుడది మరికొంతసేపు మరికొంత మీదికి పోతుంది. వస్తువుని ఎంత బలంతో విసిరితే అంత దూరం పోగలదని పోతుందని స్పష్టమయింది. కాబట్టి, మహా బలవంతమైన యంత్రంతో ఏ వస్తువునైనా ఎంతదూరమైనా పంపగలమని సిద్ధాంతరీత్యా సత్యమే కాగా, భూమిని విడిచి, గురుత్వాకర్షణ బలాన్ని జయించి ఆకాశంలో సూటిగా మీదికి పోవుటకై ఎంత బలంతోను ఎంత వేగంతోను వస్తువును విసరవలసి ఉంటుందో గణించవచ్చును. న్యూటన్ యొక్క గురుత్వాకర్షణ నియమ ప్రకారంగా గణితంవల్ల తెలిసినదేమంటే భూమాకర్షణ బంధనాలనుండి విముక్తమై ఆకాశంలోనికి పలాయనమొనర్చునట్లు చేయడానికి వస్తువుని సెకనుకి 7 మైళ్ల వేగంతో విసరాలి.

సెకనుకి 7 మైళ్ల వేగమంటే సామాన్యమైన వేగం కాదు. వేగతమమైన ఫిరంగి గుండు యొక్క వేగం సెకనుకి 3000 అడుగులు, అంటే సుమారు అరమైలు. తుపాకి మందుతో 7 మైళ్ల వేగం లభ్యం కాదు. అంత వేగాన్ని కలిగించగల శక్తి ఆమందులో లేదు. ఒక పెద్ద షెల్లులో యాత్రికులనుంచి బృహత్తరమైన ఫిరంగితో దానిని

పేల్చడ మొక విధానంగా కొందరు విజ్ఞులూహించారు. కాని, దానికా ఆంతరంగిక శక్తి లేకపోవుటచేత అది భూమిని విడిచి పోలేదు. విమానాన్ని యాత్రాసాధనంగా ఉపయోగిద్దామా అంటే అంతరాళంలో వాయువు లేదు; వాయుసాగరంలోనే కాని విమానం పోలేదు. నౌకలకు జలంవలె విమానాలకు వాయు వవసరం. విమానముఖమందున్న ప్రొపెలర్‌తో దారిచేసికొంటూ అది గాలిలో తేలిపోవలసిందే కాని గాలి లేకపోతే అంగుళమైనా ముందుకి పోలేదు. శూన్యాకాశంలో ప్రయాణం చేయగల యంత్రం కావాలి. అట్టి యంత్రం రాకెట్టు. రాకెట్టుకి గాలి నీరు అక్కరలేదు. దాని అధోభాగంనుండి మహా వేగంతో బహిర్గమించు తప్తవాయువుల పీడనానికి కలుగు ప్రతిపీడనం వల్ల అది ముందుకి సాగిపోతుంది. ఆగమనంలో విశేషం లేదు. ప్రతి కర్మకి సమానమును వ్యతిరేకమును నైన ప్రతికర్మ కలుగుతుం దని న్యూటను సిద్ధాంతీకరించాడు. తలుపుని గట్టిగా తట్టితే చెయ్యి నొస్తుంది. గట్టివస్తువును మన మెంతబలంతో పీడిస్తే అంత బలంతోను మనం పీడింపబడ్డాము. తుపాకి పేల్చినప్పుడు ముందుకి పోతూన్న గుండుయొక్క ప్రతికర్మగా తుపాకి వెనుకకి నెట్టబడుతుంది. పిచికారీల కావిషయం అనుభవైక వేద్యమే. ఆ రాజువ్వలో సూక్ష్మరంధ్రంద్వారా వెనుకకు వచ్చు పొగమంటలచేత అవ్వ ముందుకి పోతుంది. ఆ విధంగానే రాకెట్టు గమిస్తుంది. దాని దారిలో ఎట్టి పదార్థ మున్నా లేకపోయినా సరే, పొగలను వెనుకకు తన్నుతూ దారి చేసికొని పోతుంది. సౌరమండలంలో గ్రహాలమధ్య నున్న శూన్యాకాశాన్ని తరించి గ్రహం నుండి గ్రహానికి ప్రయాణం చెయ్యడానికి రాకెట్టుకన్న వేరొక సాధనం లేదు.

నిరాధారమైన ఊహాపథాలలో పోక కేవల వైజ్ఞానిక దృష్టితో విశ్వయాత్రావకాశాలను విమర్శించి తత్సందర్భంలో కొన్ని ప్రయోగాలు చేసిన విజ్ఞాని ఆర్. హెచ్. గొడ్డార్డు. మన కర్మేంద్రియాలకన్న సున్నితమైన యంత్రాలతో వాతావరణమందలి పై పొరలయొక్క తాపక్రమం, (Temperature) వాయువేగం, సూర్యాతపోగ్రత, విద్యుదావేశం (Electric charge) మొదలైన విషయాలను కనుగొందామని అతని ప్రధానోద్దేశం. కొంత ద్రవ్యాన్ని చంద్రలోకంలోనికి పంపించగల అవకాశ ముందని గణితంవల్ల అతను కనుగొన్నాడు. కొంత మెగ్నీషియమును పంపి, దాని నక్కడ కాల్చి ఆ మహోజ్జ్వల కాంతిని దూరదర్శినిలో పరీక్షించవచ్చును. రాకెట్టుయొక్క ముఖాన్ని అనుకూలంగా నిర్మించి సెకనుకి ౧౨౦౦౦ అడుగుల వేగం చేకొన్నాడు. రాకెట్టు పోతూన్నప్పుడు వ్యయమైపోయిన పదార్థాలమానంగా దాని బరువు తగ్గుతుండడంచేత అది ఆవేగింప (Accelerate) బడుతుంది. గొడ్డార్డుయొక్క గణన ప్రకారంగా అగ్నికి

మొగ్గి వేయటమో చంద్రగ్రహంలో కాని కొంతకాలానికి తిరిగి భూమికి గమనసామగ్రి రావాలి. రాకెట్టుయొక్క భారాన్ని తగ్గించడానికై ఉపయోగించిన పదార్థాలు భాగాలు ఎప్పటికప్పుడు సహజంగా రాలిపోయేటట్టు ఏర్పాటు చేయవచ్చును.

కాని ౧౨౦౦౦ అడుగుల వేగమైనా ఆకాశయానానికి తగినంత వేగం కాదు. కాబట్టి రాకెట్టుయొక్క సామర్థ్యాన్ని అధికతర వేగంతో గమింపజేయు పదార్థాలను ఉపయోగించాలి. ఈ సా ! మరియు నూనె, పెట్రోలు మొదలైనవి పనికిరావు. ఉదజని (Hydrogen) ప్రాణవాయువు (Oxygen) ల మిశ్రణాన్ని భస్మీకరించడంవల్ల కావలసిన శక్తి లభ్యం కావచ్చునని తెలియవచ్చింది. దానికై వాయువులు ద్రవస్థితిలో ఉండాలి. ద్రవస్థితి అంటే అత్యల్ప ఉష్ణోగ్రతలో ఉన్నప్పాటు. నిరపేక్షస్థితికి దగ్గరగా ఉండునట్టి స్వల్ప ఉష్ణోగ్రతలో పచ్చిమిరపకాయలు కమలాఫలాలు కూడా గట్టిపడి పెళుసై విరుగుతాయి. కాబట్టి ద్రవిత వాయువులను భద్రపరచినప్పుడు పెళపెళార్భటులతో ముక్కలు కానటువంటి పదార్థాలతో సీసాలను తయారుచేయ్యాలి, యాత్ర ఉపకరణాలలో నిశ్చితమైన ఒక మనుగుడు వాయువులతో అత్యవసర పదార్థాన్ని భూమ్యాకర్షణ క్షేత్రంనుండి పైకి పంపవచ్చునని కొందరి అభిప్రాయం. ఏనాటికీ శక్తి లేక పోత భూమ్యాకర్షణశక్తి చేతనే గ్రహాంతరయానం సాధ్యపడు కాని ఇతర శక్తులవల్ల అది సాధ్యం కాదని కొందరి ఉద్దేశం. పరమాణుశక్తి సైతం మానవ సామర్థ్యంలోనికి వచ్చింది. ఏటామిక్ బాంబుయొక్క విపరీత శక్తి లోకవిదితమే. గత మహాసంగ్రామంలో జర్మనులుపయోగించిన "వి. ౨" రాకెట్లు పరమాణుశక్తిచే నడిపింపబడ్డాయా అను సందేహం లేకపోలేదు. కాగా భూమ్యాకర్షణబలాన్ని ప్రతిఘటించి గ్రహాంతరాళంలోని కగిరిపోవు సాధనం మానవునికి చిక్కవచ్చు భావించవచ్చును.

అయితే, ఒక్కసారిగా పెద్దరాకెట్టు విమానాన్ని విడిచిపెట్టరు. ముందుగా చిన్న చిన్న రాకెట్లను అంతరిక్షంలోనికి పంపి ఫలితాలను పరిశీలిస్తారు. తరువాత కొంత మొగ్గి వేయటమో చంద్రలోకానికి పంపి భావిమంటలో చంద్రమండలాన్ని పరిశీలిస్తారు. తదనంతరం రాకెట్టుగల ఉన్న విమానాన్ని నిర్మించి మన వాతావరణంలో దాని పరీక్ష చేస్తారు. అట్టి విమానంలో ఢిల్లీనుండి లండనుకు ఒక పూట ప్రయాణం. తరువాత సుమారు 400 మైళ్ళ ఎత్తుకి పోగల వానిట్టుని విడిచిపెట్టుతారు. దానితో భూమిని చుట్టి రావడానికి ఒక్కపూట చాలును.

రాకెట్ల విషయమై ఎక్కువగా కృషి చేసిన విజ్ఞాని ఓబెర్త్. ఇతడు [illegible] పరిశోధకులు [illegible] చంద్రలోకంలో [illegible] కిగి, [illegible] గమన సామగ్రి [illegible] కాని [illegible]

రాకెట్లలో ఆకాశయానం

గురుత్వాకర్షణబలం భూబలంకన్న తక్కువ కాబట్టి సెకనుకు 2 మైళ్ళ వేగంతోనే చంద్రుని విడిచి అంతరాళంలో ప్రవేశించవచ్చును. కాని, చంద్రలోకవాసం సుఖవంతం కాదు. చంద్రునిలో గాలి లేదు, సూర్యరశ్మి పడిన అర్ధభాగం ఉడికిపోతూండగా చీకట్లలముకొన్న అర్ధభాగం ఉష్ణరహితంగా కొయ్యబారచేయునంత శీతలంగలదై యుంటుంది. అపరిపక్వాల కనువగు దుస్తులు తయారుచేయాలి. రెండు పొరలుగల గాలి బుడగవంటి సూట్లు ధరించి మధ్యభాగాన్ని చూడితో గాక, ద్రవిత వాయువుతో నింపాలి, చంద్రలోకం మజిలీగా ఉపయోగించుకొనడానికి కారణమేమంటే అచ్చటి స్వల్ప గురుత్వాకర్షణంచేత మణుగులకొద్దీ బరువు సామానులు తేలికంగా ఎత్తి ఉంచవచ్చును. కాబట్టి చంద్రలోకంలో సాధనసామగ్రిని తినుబండారాలను నిలవచేయు పెద్దపెద్ద కొట్లను సులభంగా నిర్మించుకొనవచ్చును.

సెకనుకు 7 మైళ్ళ వేగంతో బయలుదేరినట్లైతే ఎప్పుడెప్పుడు భూగోళం ఎంతెంతగా కనిపిస్తుందో, కొలబద్ద పట్టి ఉంటుంది. రాకెట్టు విమానాన్ని నడుపు వైమానికుడు శూన్యాకాశంలో తన దారిని గుర్తించటానికి భూమియొక్క దృశ్య పరిమాణాన్ని స్థానాన్ని తెలిసికొంటే చాలును. భూగోళంయొక్క వ్యాసాన్ని సత్యంగా కొలుచు సాధనంతో కోణమానాన్ని నిర్ణయించుకొనగలడు. బయలుదేరిన [illegible] పట్టికతో సూచింపబడిన దానికన్న భూబింబం పెద్దదిగానో చిన్నదిగానో కనిపిస్తే నియమిత వేగంకన్న బయలుదేరిన వేగం తక్కువో ఎక్కువో అని తెలిసికొంటాడు. నక్షత్రాలకు సాపేక్షంగా నున్న భూమియొక్క స్థానాన్ని బట్టి వైమానికుడే దిక్కున పోతున్నాడో తెలిసికొంటాడు.

రాకెట్ల రాకపోకల వేళలను సూచించు పట్టికలను ఖగోళజ్ఞులు తయారుచేస్తారు. గ్రహచలనాలను బట్టి అనుకూల ముహూర్తాన్ని నిర్ణయించాలి కాని, మన ఇష్టానుసారంగా ప్రయాణం చెయ్యడానికి వీలు లేదు. ఏమంటే, కుజుడు భూమి కతిసమీపంగా నున్నప్పుడు బయలుదేరకపోతే ప్రయాణకాలం కొన్ని సంవత్సరాలు పట్టవచ్చును; ప్రయాణాని కమిత వ్యయం కావచ్చును. మన కతి సమీపంగా నున్నప్పుడు సుమారు 360 లక్షల మైళ్ళ దూరంలో నున్న కుజుని చేరుకోడానికి 7 మైళ్ళ వేగంతో బయలుదేరినప్పుడు సుమారు 2 నెలలలో చేరుకోవచ్చు ననిపిస్తుంది. సూటిగా పోగలిగితే అది నిజమే. కాని, సూటిగా పోయినప్పటికీ శూన్యాకాశంలో గ్రహాలవలె వక్రమార్గాన్నే అనుగమించవలసి వస్తుంది. అందుచేత భూలోక విమానయానంవలె కాక ఆకాశయానానికి సమగ్రమైన గణితజ్ఞుడు ముహూర్తం పెట్టాలి. తన లెక్కలలో భూమియొక్క అంతర్భ్రమణాన్ని సూర్యుని చుట్టు చేయు ప్రదక్షిణాన్ని, గమ్యస్థానమైన

కుజునియొక్క స్థానాన్ని గుర్తించుకొని గణించాలి. నిర్ణీతసమయాన్ని ఆకాశరంగంలో ఒక నియమిత స్థానాన్నిగల కుజునిలో ప్రవేశించాలి.

ఆకాశంలో సూటియైన మార్గం లేదని గమనించాము. సూటిగా బయలుదేరినప్పటికి రాకెట్టు వక్రమార్గాన్నే పోతుంది. కొంత దూరం పోయినపిదప అంతరాళంలో రాకెట్టుయొక్క మోటార్లను ఆపివేస్తే అదొక కృత్రిమ గ్రహంవలె నియత వేగంతో సూర్యునికి ప్రదక్షిణాలు చేస్తూంటుంది. కక్షలో తిరుగుచున్న కుజలోకసమీపానికి వచ్చేసరికి మోటార్లను పనిచేయిస్తే రాకెట్టు గమ్యస్థానాన్ని చేరుకోగలదు. బాగానే ఉంది. కాని, ఎట్టిదీర్ఘతర వృత్తమార్గాన్ని భ్రమిస్తూంటే కుజుని కతి సమీపంగానుండి స్వల్పతమ కాలంలో కుజుని చేరుకోగలమో నిర్ణయించడం సులభంగాదు. అనేక దీర్ఘవృత్తకక్ష్యల ప్రదక్షిణ కాలాలను గణించారు. కుజుని స్వల్ప కాలంలో స్వల్ప వ్యయంతో చేరుకోవాలంటే రాకెట్టు సుమారు రెండు సంవత్సరాలు ప్రదక్షిణ కాలంగా గల దీర్ఘవృత్త మార్గాన్ని ఆశ్రయించాలి. ఆ మార్గంయొక్క కక్ష్య భూకుజకక్ష్యలను సకాలంలో కలిసిన పక్షమందు కుజుని 267 రోజులలో రాకెట్టు చేరగలదు.

ఇంతవరకు ప్రయాణ సౌకర్యాలు బాగున్నాయి. కాని, తన శీతోష్ణస్థితికి తన పరిసరాలకు అలవాటుపడిన జీవి మానవుడు. అట్టి మానవుడు అంతరాళంలోను సముద్రగర్భంలోను సజీవుడై యుండాలంటే తనతోపాటు తన కనుకూలమైన వాతావరణాన్ని కూడ తీసికొనిపోవాలి. గాలి ఒక్కటే చాలదు. రాకెట్టులో కొన్ని గదులను వేడి చెయ్యాలి. కొన్నిటిని చల్లార్చాలి. ఏమంటే కుజముఖంగా పోతూన్న రాకెట్టులో సూర్యరశ్మికి గురియైన భాగం తప్తమైపోతుండగా మిగిలిన భాగం జీవం మనలేనంత చల్లగానుంటుంది. కాబట్టి ఉష్ణాధిక భాగంలోని వేడిమిని నల్లపదార్థాలచే గ్రహింపచేసి దానినే రెండవభాగంలో ప్రసరింపచేయు ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. లేక, కాఫీఫ్లాస్కులోని వేడిమి పైకిపోకుండా పై వేడిమి లోనికి రాకుండా రెండుపాత్రలమధ్య శూన్యాకాశాన్ని కలిగించినట్లు రాకెట్టు నంతటిని శూన్యాకాశంలో నిమిడ్చి సూర్యరశ్మి కది వేడెక్కకుండునట్లును, కొలదిపాటి వేడితో లోపల అనుకూల పరిస్థితు లేర్పడునట్లును చెయ్యవచ్చును. ఇట్లు బాహ్యశక్తులు ప్రయాణానికంతరాయం కలిగించనట్లు కట్టుదిట్టం చేయుట కష్టంగాదు.

కాని, అధిక వేగంతో బయలుదేరునప్పుడు కలుగు ఒత్తిడినుండి కాపాడుకొనుట మాత్రం కష్టం. బండి ముందుకు కదిలినప్పుడు బండిలో నున్న వారొక్కసారి వెనుకకు నెట్టబడతారు. బండి సాఫుగా సాగిపోతూన్నప్పుడట్టి అలజడి ఉండదు. కాని అవేగం

రాకెట్టులో ఆకాశయానం

(Acceleration) తో అంటే క్షణక్షణానికి అధికమౌతూన్న వేగంతో పోతూన్న రాకెట్టులో వెనుకకు త్రోయ్యబడడం కూడా ఎక్కువౌతూనే ఉంటుంది. ఎంత వేగమైనా ఇబ్బంది లేదు. కాని, అధికమౌతున్న వేగమైన ఆ వేగం ప్రమాదకరమే. ఆ వేగంవల్ల ఒత్తిడి కలుగుతుంది; ఒత్తిడితోపాటు బరువు ఎక్కువౌతుంది. ఆ ఆవేగానికి ప్రయాణికుల గుండెలమీద ప్రతి చదరపుటంగుళాన్ని సుమారు ౫౦ మణుగుల బరువుతో నొక్కుచున్నట్లనిపిస్తుంది. వారి జేబులలో నున్న రూపాయీలు గుండెల్లోనికి చొచ్చుకొనిపోతాయి. శ్వాసోచ్ఛ్వాసాల కతికష్టంతో గుండె ఉబుకుతుంది. ఈ యొత్తిడానికి ప్రయత్నించిన వారతికష్టంమీద ఎంతో ప్రయాసంతో సాధించగలుగుతారు.

ఆకాశనౌక పోయిపోయి భూమియొక్క గురుత్వాకర్షణ క్షేత్రాన్ని దాటిపోతుంది; అంటే, దాని మోటార్ల నాపి వేసినప్పటికి భూముఖంగా పడదు. అప్పటినుండి భౌతికావస్థలు మారిపోతాయి. భూమ్యాకర్షణ క్షేత్రంలో ఆ వేగంతో రాకెట్టు పోతూన్నప్పుడు ఒత్తిడిచే పీడింపబడ్డ ప్రయాణికులు ఆ క్షేత్రాన్ని దాటగానే పీడన మేమాత్రము లేక తల్లడిల్లుతారు. ఒక్కసారి వారు అతి చులకనై పోతారు; కూర్చున్న కుర్చీని భీతావహంతో పట్టుకొంటారు. రాకెట్టు పడిపోతూన్నట్లనిపిస్తుంది. యథార్థంగా పడుతుంది; కాని పూర్తిగా మాత్రం గాదు. భూమిపై పడనున్న చంద్రుడు వక్రమార్గాన్ని భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నట్లు, రాకెట్టుకూడ వక్రమార్గాన్ని అనుగమిస్తుంది. అప్పటికది సౌరకుటుంబంలో ఒక గ్రహమై సూర్యునికి ప్రదక్షిణం చేయ మొదలిడుతుంది. చేతనున్న కలాన్ని విడిచిపెట్టినప్పు డది క్రింద పడదు. భూమిలో అనవలంబనవస్తువు క్రింద పడినట్లు రాకెట్టులో ఏవస్తువు క్రింద పడదు. ఏమంటే, గ్రహాలవలె రాకెట్టు బరువైనది కాదు. కాబట్టి దానిలో గురుత్వాకర్షణమంతగా లేదు. ఆ కారణంచేతనే రాకెట్టుయొక్క భ్రమణ వేగంచే పైకెగిరి పోకుండా కుర్చీలను బల్లలను మంచాలను మేకు బందీచేసి భద్రపరచాలి. భూలోకవాసులవలె రాకెట్టువాసులు నడవడానికి వీలులేదు. అడుగువేసి నడిచినవారు ఆగలేరు. అందుచేత రాకెట్టుయొక్క నేలను అయస్కాంతీకరించి ప్రయాణికులకు ఇనుపజోళ్ల నిస్తే గురుత్వాకర్షణానికిఅయస్కాంతత్వాకర్షణం ప్రబలడంచేత ప్రయాణికులు మనవలె కొంతవరకు నడవడానికవకాశం కలుగుతుంది. రాకెట్టువాసులు వారిశరీరాల బరువునే ఎరుగరు కాబట్టి రాకెట్టులో నిద్రించడానినికి పరుపులు తలక్రిందికి దిండులు అక్కరలేదు.

రాకెట్టులో ఆహారవిషయం. రాకెట్టువాసులు నిత్యోపవాసులై యుండవలసిందేమో! వాయుభక్షకులు వాయువైనా లేదు. ప్రాణాన్ని నిలబెట్టు అన్నపానాదులు ప్రాణాంతకములౌతాయి. త్రాగడానికై బుడ్డిలో

నీరు గలాసులో పోసుకొని నీ గొంతుకను; ఎంత ఒంపినా లాభంలేదు. నీటికి బరువు లేకపోవడంచేతను, ముందుకన్న గడ్డవారి ముఖీభవించుటచేతను, పాత్రను ముక్కుకు చేసి నీటిని పైకి కూడ తీయవలసిందే. పులుసు చారు, మజ్జిగ మొదలైన వేవీ ద్రవస్థితిలో వుండవు. ఇంతేకు, రుచ్యములైన పదార్థాల నాతురతతో చూస్తూ యాత్రికులు తృప్తి పడవలసింది. తను ముట్టుకొన్నవన్నీ బంగారు కావాలన్న మైడాసు రాజువారి మనోవీధిలో తాండవిస్తాడు. దేనిని కబళించినప్పటికీ చేతుల ఆత్మహత్య గావించుకొనడమే! మన భోజనపదార్థాల బరువుచేత గొంతులోనుండి జీర్ణకోశంలోనికి దిగుతాయి. క్రిమిచలన క్రియ (Peristaltic Action) వాటికి సహాయపడుతుంది. కాగా, మనం పడుకొని భుజించినప్పటికీ ప్రమాదం లేదు. కాని, రాకెట్టులో పదార్థాలకి బరువు లేదు. అందుచేత వాటిని మింగినప్పుడు కడుపులోనికి కాక వాయునాళంలోనికి పోవడాని కవకాశ మెక్కువ వుంది. పూరి పెడు నీళ్లతోనో, అరకప్పు కాఫీతోనో—అవి మనస్థితిలో నున్నప్పటికీ—రాకెట్టువాసు లాత్మహత్య చేసికొనుట అసంభవం గాదు.

గాలితో దట్టించబడిన సూటు వేసికొని, ఇనుపజోళ్లు ధరించి, రాకెట్టుపైకి వచ్చి పరిసరాలను పరిశీలించిన ప్రయాణికునికి తన జీవనం కరగిపోయిన ప్రవరాఖ్యుని స్థితి జ్ఞాపకంరాగా "బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదుడగదా" యాత్రికుల అని వాని అంతరాత్మ ఘోషిస్తుంది. అనంతాకాశంలో ఏకాకిత్వభావం హృదయాన్ని క్రుంగదీస్తుంది. ఎటుచూచినప్పటికీ చూపుకి ఆనికే దొరకదు. వారికి అహోరాత్రాలు లేవు. భూవాసులకు జీవదాతయైన సూర్యుడు రాకెట్టువాసులకు ప్రచండభానుడై తీక్ష్ణకిరణాలతో భస్మాసుర సన్నిభు డౌతాడు. నిశ్చలంగా, నిర్దాక్షిణ్యంగా, [illegible] మండు సూర్యబింబం కాలాకాశంలో తత్తరపాటులేని ప్రాగోళంవలె వారికి గోచరిస్తుంది. ఆ బింబానికి చేతి అడ్డుపెట్టితే సూర్యు నావరించి యున్న మంటలు, కొరోనా (Corona) కనిపిస్తాయి. అట్టి దృశ్యం భూవాసులకు సంపూర్ణసూర్యగ్రహణ సమయంలో నేగాని గోచరించదు. కాని, అనుక్షణం సూర్య[illegible]లో [illegible] కెగయు. [illegible] సూర్యుని ఆగ్రతలో నక్షత్రకాంతి మునిగిపోదు, ఆకాశంలో ఏవంక చూచినా ఖాళీగా విద్యుద్దీపాలవలె వెలుగొందుచు, బాధకరమైన [illegible] నక్షత్రాలు కనిపిస్తాయి. వారి [illegible] భూవాతావరణంలోని రమ్యతరదృశ్యాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. దూళి ధూసరితమై సూక్ష్మ[illegible] [illegible] భూలోక వాతావరణం [illegible] విశేషించబట్టి కదా ఆకాశం [illegible] మైన దని, సంధ్యాకాంతి బహువర్ణ[illegible] మైన దని వారు గుర్తిస్తారు! [illegible]

[illegible] ఉపగ్రహంవలె కని [illegible] వాతావరణంలో జారబడి [illegible] పరావర్తింపబడిన సూర్యరశ్మిచే [illegible] చుట్టు రక్తవర్ణవలయ మొకటి, దాని నావరించిన నీలవలయ మొక్కటి చక్కగా దృశ్యమౌతాయి. ధ్రువాలదగ్గర [illegible] వర్ణజ్వాలామాలిక వైశ్వ ధ్రువకాంతులు అరోరాలు దీపిస్తాయి. మేఘమండలావృతమైన పచ్చని కాంతారాలు, రంగు రంగుల ఎడారులు, ఛాయామాత్రంగా అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తాయి.

[illegible] ప్రదక్షిణం చేస్తూ ఉంటుంది. ఇతర గ్రహాల వలె దానికికూడ గురుత్వాకర్షణ బలాలు నిజమార్గంలో నుంచుతాయి. కాని, వైమానికుడు పుణ్యకాలానికై వేచియుండి కుజ గ్రహం అనుకూలస్థలంలో ఉన్నప్పుడు మోటార్లను పనిచేయిస్తాడు. కుజసమీపానికి పోవునరికి అదొక ఉపగ్రహంవలె కుజుని చుట్టు భ్రమణ మారంభిస్తుంది. అట్టిస్థితిలో కుజుని విశేషంగా పరిశీలించి, సాధ్యమైనంత జ్ఞానం సంపాదిస్తాడు. కాని కుజునిలో ప్రవేశించడు. ఏమంటే కుజప్రవేశం ప్రాణాపాయకరమైనది. పరిశీలనానంతరం, భూమి అనుకూలస్థలంలో నున్న సమయమందు కుజాకర్షణాన్ని విడిచి రాకెట్టును భూముఖంగా పోనిస్తాడు.

ఎంత సాధ్యప్రవేగంగా కుజసమీపానికి పోయినప్పటికి గ్రహాంతర యాత్రికులైన రాకెట్టు వాసులు సురక్షితంగా భూమిని చేరుకో గలరా ? అని ప్రశ్న. భూగురుత్వాకర్షణ క్షేత్రంలో ప్రవేశించినంతనే రాకెట్టు భూముఖంగా ఆవేగింపబడుతుంది. మోటారులన్నీ ఆపివేసినప్పటికి రెక్కలూడిన పక్షి వలె క్రిందపడక తప్పదు. అందుకని రాకెట్టును తిరోగమింపచేయు మోటార్లను పని చేయిస్తారు. అయినప్పటికి అదొక ఉల్కవలె ఆవేగ మొందుతుంది. ఉల్కలు వ్యోమ [illegible]. అవి భూ [illegible] వాతావరణంలో ప్రవేశించినప్పుడు వాయువులతో కలుగు రాపిడికి జనించిన వేడిమిచే కరిగి మరిగి భస్మమైపోతాయి. మనం చూస్తున్న ఉల్కలు సామాన్యంగా 50, 60 మైళ్ళ ఎత్తునే మండిపోతున్నాయి కాబట్టి భూమాకర్షణాన్ని ప్రతిఘటించడానికన్న మోటార్లచే రాకెట్టుకు వెనకంజలు వేయించినప్పటికి దాని ఆవేగానికి కది భస్మమౌతుంది. [illegible] ఉల్కలు, ఉద్భ్రాంతరలు (Shooting stars) భూవాతావరణాన్ని ఢీకొంటాయి. పరిమాణంలో అవెంత చిన్నవైనప్పటికి [illegible] భస్మమైనప్పటికి [illegible] శక్తి [illegible] ఉల్కలు సుమారు 60 మైళ్ళ [illegible] క్రింద పడతాయి. ఆ విపరీత వేగంతో ఆనుకొనే పొక్కటి మానవుని

చంపగలదు. మన అదృష్టవశాత్తు వాతావరణ వాయువులు భూమి నావరించి యున్నాయి కనుక ఉల్కాల నవి ఎదుర్కొని రాసి రంపాన్నపెట్టి భూసమీపానికి రాక పూర్వమే వాటిని భస్మం చేస్తున్నాయి. లేనియెడల, మున్నెన్నడో మనభూమి మరుభూమియై యుండేది. అందుచేత గ్రహోన్ముఖమైన రాకెట్లులో కూర్చుని సహేంద్ర తక్షకాయస్వాహా! అని దానితోపాటు భస్మం కాకుండా అంతరిక్షంలోనే దానిని విడిచిపెట్టి, ప్రత్యేక గాలిగుమ్మటాలలో సర్పిలమార్గాన్న యాత్రికులు సురక్షితంగా భూమిని చేరుకొంటారు; రాకెట్టుమాత్రం సామగ్రి యావత్తుతోను మండి బూడిదై వాతావరణంలో లీనమైపోతుంది.

ఇట్టి ఆకాశయానం కేవల భావవిలాసం గాదు. మునుముందు సూర్యుడు క్షీణించినప్పుడు మనవాతావరణం హరించిపోతుంది. నదీనద సముద్రాదు లెండిపోతాయి; నిరాఘాటంగా శతసహస్రాధికంగా ఉల్కాలు భూతలాన్ని మర్దిస్తాయి; శీతలాధికంతో కొఅడువారిన భూగోళం మృతగ్రహమై జీర్ణిస్తుంది. అట్టి దురవస్థలో అంత్యమానవులగతి యేమి? అన్నపానాదులకు నోచుకోజాలక ఆకలిబాధచే అలమటిస్తూ కృశించి భౌతికశక్తులచే పీడింపబడి మరణించవలసిందేనా? అంటే భూమినుండి వేరొకలోకానికి వలస పోకపోతే ఆదుర్గతినుండి రక్షించుకోలేరని చెప్పవచ్చును. భూమి జీవానుకూల్యాన్ని గోల్పోవుసరికి శుక్రగ్రహంలో జీవానుకూలపరిస్థితు లేర్పడతాయి. అప్పుడు మేధావులైన మానవులు నిరుపయోగ భూలోకాన్ని విడిచి కాందిశీకులవలె రాకెట్లలో శుక్రలోకానికి పోతారు. వారికి తిరిగి రావాలన్న ఆశ లేదు. పోయి, శుక్రలోకంలో మానవరాజ్యం స్థాపిస్తారు. సంకుల జీవంతో, అత్యుత్తమ విజ్ఞాన ప్రౌఢిమతో, విశిష్ట కళాసంపదతో కొంతకాలం మురిసిపోయిన భూలోకం యావజ్జీవరాశిని కోల్పోయి, కళావైదగ్ధ్యాన్ని విజ్ఞాన వికాసాన్ని నష్టపోయి, నిర్జీవ మృతగ్రహంగా ఆకాశయానం చేస్తూంటే శుక్రలోకానికి వలసపోయిన మానవధీరులు విచారగ్రస్తులై నిర్విణ్ణులై విలోకిస్తూంటారు. యావజ్జీవం నశించినప్పటికి మానవజాతి నశించకూడదు. బృహత్తమ శరీరాలు గల డైనసారులవలె భౌతిక శక్తులవశమై లయమొందక మన జాతికి ప్రత్యేకమైన బుద్ధికౌశల్యంతో భావనాశక్తితో పరిశోధనా సామర్థ్యంతో, నిర్మాణ చాతుర్యంతో, ధైర్యసాహసాలతో యుక్తమగు ప్రయాణ సాధనాలు నిర్మించుకొని సమయానుకూలంగా మానవుడన్యలోకాలకు ప్రయాణించి మానవ విశిష్టతను కాపాడగలడు; పరలోకాలలో క్రమేణ ప్రతిష్ఠించగలడు. 1

1 క్లైంప్ఫర్టు ననుసరించి.

కాగితం కత్తిరింపులు

సువర్ణహరిణ సంహారము

—(శ్రీ) టి. యస్. దండపాణి

నర్తకులు

వృద్ధ శీర్షము

—శ్రీ కుప్పరావు

వర్షా దివసము

—శ్రీ కె. తణికాచలం

రవీంద్రస్మృతి

శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి

ఎన్నోస్మృతులు ఇట్టే మాసిపోతాయి. ఒక్కొక్కస్మృతి మంచి అత్తరువాసనలాగ మనస్సుని పట్టుకుని ఒక పట్టాని వదలదు. కొన్ని స్మృతులు, మరీ గొప్పవి మనస్సులో మూలమూలల చీకట్లను తరిమి పున్నమివెన్నెల లాగ లోపలఅంతా నిండిపోతూనేఉంటాయి. రవీంద్రునిస్మృతి అలాంటిది.

రవీంద్రునికి కాళిదాసుస్మృతి అలాంటిది. రవీంద్రుడు ఇలాగ అంటాడు. "యౌవన పట్టాభిషేకోత్సవంలో, కాళిదాసూ! నీవు ఆసీనుడవయ్యావు. సింహపీఠంమీద నీ ప్రక్కన నీ దేవి కూర్చున్నది. భూమి నీ కాలికింద పచ్చని తివాసీ పరిచింది. రత్నాలతోనూ, బంగారపు పూవులతోనూ పొదిగిన చాందినీ ఆకాశం నీ మీద పట్టింది. మధుపాత్రలు చేతుల్లో పట్టుకుని ఋతువులన్నీ నీ చుట్టూ నృత్యం చేస్తున్నాయి. నీ స్వర్ణయుగంలో పుట్టాలని నాకెంతో ఉండి, నిట్టూరుస్తుంటాను. నేను కొన్నియుగాలు ఆలస్యంగా పుట్టినకాళిదాసుని." వేలేండ్లనించివచ్చిన కవి కులగురువు స్మృతిలాగే ఈ కవిదేవుని స్మృతిన్నీ మనకెప్పుడూ పచ్చపచ్చగా పరిమళభరంగా ఉండితీరుతుంది.

కాని ఆయన కనబడకుండా శూన్యమైపోయిన ఈ బాహ్యాలోకాన్ని యిప్పుడు చూసేటప్పటికి ఒక్కొక్కప్పుడు అల్ప విశ్వాసులకి ఒక పెద్ద దిగులు పట్టుకుంటుంది. కారణం ఇది. ఆయనమూర్తీ, ఆయనవాక్కులూ, ఆయనచేతలూ మనస్సులో నిండినిండి, జీవితంలో ఇంకి ఇంకి, అన్నింటికీ అవే అయిపోతే, ఒక్కొక్కసారి సామాన్యసమయాల్లో అవి కనపడక వినపడకపోతే ఈగుండె కుంగిపోక ఏమౌతుంది?

రవీంద్రుని తుదిగీతాల్లో ఒకటి ఉంది. అది చదివితే నాకు దుఃఖం వస్తుంది.

"ఈ ఏకాకిమధ్యాహ్నంలో ఎండ మండిపోతూంది. ఆ ఖాళీగాఉన్న ఆ కుర్చీకేసి నేను చూస్తున్నాను. ఊరడించేది ఏదీ అక్కడ కనబడదు. నిస్పృహవాక్కులు ఏవో ఆ కుర్చీలోపల అంతా నిండి రోదనంలాగ పైకి లేస్తున్నట్లున్నాయి. పోగొట్టుకొన్న యజమాని కోసం జాలిగా చూస్తూ ఒక గుడ్డి దుఃఖంవల్ల తనగుండె ఏడుస్తూ ఉంటే ఏమి జరిగిందో ఎందుకు జరిగిందో తెలియకుండా చలించిపోయే ఒక కుక్కబాధకంటె ఎక్కువ పదునైనదీ మృదువైనదీ బాధ ఆ కుర్చీ కంఠస్వరంలో ఉన్నట్లుంది."

ఆ కుర్చీకి ఉన్నంత బాధ గురుదేవుని ఏకలవ్యుల హృదయాలకి అప్పుడప్పుడు కలుగుతుంటుంది.

రవీంద్రుని వ్యక్తిత్వం చాలా అపూర్వమైనది. ఎంతో ఉదాత్తమైనది, అంతవిశాలమైనదీ అంత సుందరమైనదీకూడా. చిత్రం, బాహ్యమూర్తికీ ఆంతరప్రకృతికీ అంత సామరస్యం ఇంకెవరిలోనూ కనపడదు. కాళిదాసులో ఉండేదేమో! ఉన్నట్టనిపిస్తుంది. ఎన్నియుగాల వాసనలో రవీంద్రుని వ్యక్తిత్వంలో పరిమళిస్తాయి. ఎన్ని దేశాల సంస్కృతులో దానిలో వెలుగుతుంటాయి. ఆ వ్యక్తిత్వానికి జాతిలేదు, మతంలేదు, వయస్సు లేదు. అలాగ అని అది పాతబడ్డదీ కాదు, పరాయిదీకాదు. అసలాయన చిరయాత్రికుడు. పథిక చక్రవర్తి.

ఒక్కొక్క గొప్పవాడు కేవలం పురాణం సంస్కృతి కేసే చూస్తూ 'అదే గొప్పది. అంతకంటె మరేదీ లేదు' అంటాడు. మరొక్కడు తన దేశానిదో జాతిదో అయిన సంస్కారావరణలోనికే చూస్తూ ఆ గోడ అవతల దాన్ని దేన్నీ రానివ్వద్దంటాడు. వీరికి చారిత్రికదృష్టి లేదన్నమాట. వైజ్ఞానికదృష్టీ లేదు. వీరు ప్రయాణమే మానుకున్నారు. రవీంద్రుని కావ్యాలూ సందేశాలూ చదివితే వాల్మీకి నుంచి కాళిదాసుదాకా, కాళిదాసు నుంచి కబీరుదాకా, కబీరునుంచి ఈ రోజు దాకా ఒక్కొక్కరితోనే చెయ్యీ చెయ్యీ కలిపి పలకరిస్తూ పాడుతూ ఆయన అల్లాగే వస్తూ ఉన్నట్టుంటుంది. అలాగే ఈ దేశంనుంచి ఆ దేశానికీ, ఆ ఖండంనుంచి ఈ ఖండానికీ తన మనస్సులోని అఖండదీపికలో విజ్ఞాన స్నేహాలు పోస్తూ, పలకరిస్తూ, పాడుతూ ఆయన తిరుగుతూ ఉన్నట్టుంటుంది. అలాగ వస్తూ ఉన్నవాడు అలాగే ముందుముందుకీ కూడా కాలాంతందాకా పలకరిస్తూ, పాడుతూ, పయనిస్తూ ఉంటున్నట్టనిపించదూ! అందుకే రవీంద్రునిలో 'వయస్సులేనితనం' ఉన్నట్టు ఒక్కొక్కప్పుడు అనిపిస్తుంది. 'నాతో ముసలివాడవు. అన్నిటికంటె మంచిది యింకా ముందుంది' అనే ఆంగ్లకవిలా ఆయన తన ప్రస్థానం సాగిస్తూ ఉంటాడు.

అందుకనే ప్రస్తుతయుగప్రభావాలు ఆయన బాగా గ్రహించాడు, ముందువచ్చే స్థితిగతులూ గ్రహించాడు. అందుకనే కూడా ఆయన వ్యక్తిత్వానికీ జాతీయతకీ విరోధం లేదు; ఆయన జాతీయతకీ మానవసభ్యతకీ విరోధంలేదు. ఆయన ప్రత్యేకవ్యక్తికి ప్రాధాన్యం ఇస్తాడు. కాని ఒకలాగే ఇస్తాడు. ప్రత్యేక వ్యక్తి శరీరంలో ఒక అణువు(cell) వంటివాడు. దానికి ప్రత్యేకం జీవం ఉంది. అది ప్రత్యేకంగానూ పెరుగుతుంది. శరీరాన్ని సమగ్ర సుందరంగా ఉంచడానికీ పెరుగుతుంది. అలాగే ప్రతివ్యక్తికిన్నీ అఖిలమానవకోటి అనే దేహంలో. అలాగే జాతిన్నీ పెరగాలి; తాను ప్రత్యేకంగానూ పెరగాలి; మానవాభ్యుదయానికీ ప్రస్తుత ప్రపంచసభ్యతకీ అనుకూలంగానూ పెరగాలి.

రవీంద్ర ప్రశస్తి

[illegible] రవీంద్రుని జాతీయత [illegible] గుర్తించాలి. ఒకొక్కప్పుడు అయన [illegible] తన భారతీయుల్ని ఎంత తీవ్రంగా ప్రబోధించేవాడు! అయనకి ఏ వ్యక్తీ లోపం లేనిది కాదు. ఏ గ్రంథమూ లోపం లేనిది కాదు. ఏ జాతీ లోపం లేనిది కాదు. కనక నే ప్రతి వ్యక్తిపై, ప్రతి గ్రంథంపై, ప్రతి జాతిపై ఆయ[illegible], భయం, [illegible], అజ్ఞానం, అవిశ్వాసం, అంధాచారం, అలసత ఇవన్నీ ఇటు తనజాతిలో భయంకర లోపా[illegible] అయనకి భయం లేదు. అటు ఆ [illegible] అధికారాల మత్తతల [illegible] భయం లేదు. "ఎక్కడ మనస్సుకి భయం లేదో, ఎక్కడ వాక్కులు సత్యగర్భంలో నుంచి [illegible] వస్తాయో, ఎక్కడ శిరస్సు గౌరవంవల్ల ఉన్నతమో, ఎక్కడ వివేకవిజ్ఞానధారలు శుష్కసంప్రదాయాచారాలనే ఇసుకలో ఇంకిపోవో, ఎక్కడ పాడుగదులూ ఇరుకు [illegible], ఎక్కడ దుర్వారమైన [illegible] ముక్తమై అభ్యుదయమార్గంలో ప్రవహిస్తుందో, అక్కడికి, ఆ స్వర్గంలోనికి నా దేశాన్ని మేలుకొలుపు; నీ దయాహస్తంతో నిర్దయగా కొట్టి లేపు!" అని అంటాడాయన.

"[illegible] ప్రతి" అనే పురోగీతంలో, [illegible] మేలుకున్న వెలుగు అజ్ఞానపు తెరలను చీల్చివేసింది, స్వచ్ఛమూ, నిశితమూ, నిర్భయమూ అయిన అట్టి విజ్ఞా[illegible] మన పౌరుల మనస్సులకు కావాలి [illegible]" అని ఆక్రోశిస్తాడు.

'[illegible]'

మంత్రి [illegible] ఎంత [illegible] ఈ దేశాన్ని ప్రబోధిస్తాడు!

"[illegible] దేశదేశాలని పిలిచింది. నీ పీఠం చుట్టూ మానవులందరూ గుమిగూడారు. శుభముహూర్తం వచ్చింది. నా భారతదేశం ఏదీ! వెనకనే కాళ్ళీడ్చుకుంటూ పాకుతుందా! తన బరువులు [illegible] వేసుకుని [illegible] నడవలేదే! నిర్భా[illegible]! [illegible]! నీ విజయ [illegible]! [illegible] యలు అనే తెరలను చింపి వేశారు. [illegible] పడ్డారు. శ్రమపడ్డారు. నా దేశం మాత్రం రాత్రుల్లూ పగల్లూ చేతులు ముడుచుకుని [illegible] వేసుకుని సిగ్గులేక బద్ధకంగా కూర్చుంది. క్రొత్తసూర్యుడు ఉదయించాడు. ఏమి యాత్రికులు! ఎంతటి యాత్రికలు! మానవజాతి [illegible] ప్రాంగణంలో [illegible] నిలుచుకుని ధూళిలో పడి ఉంది నా భారతదేశం. మానవ మందిరంలో ఆమెకు చోటు లేదు. లోకమార్గాలన్నీ ఎల్లాగ [illegible] పోయాయో! నీ రథచక్రాల సందడులతో రహదారులు ఎల్లాగ [illegible] మ్రోగుతున్నాయో! [illegible] కులాహలంతో ఆకాశం నిండిపోయిందే! అయ్యో! పాలబడ్డ [illegible] తలుపులు

వేసుకుని కూర్చుంది నా దేశం. ఆమె హృదయమూ కంఠమూ నిశ్శబ్దంతో లోనికి కుంగిపోతున్నాయి. ఆహా లోకంఅంతా ఏమి జనం! ఎందరెందరు! గుండెల్లో ఛాతీల్లో భుజాల్లో కండరాల్లో ఏమిశక్తి! ఏమి నిర్భయం! నా దేశానికి తనంటే తనకే అనుమానం! సందేహం! నిస్పృహ! తననీడ తననే తరుముతుంటే ఎట్లాగ వణికిపోతుంది! ఓమహాశక్తీ! చైతన్యదాత్రీ! భారతదేశాన్ని మేల్కొల్పు! నీవిజయకాహాళిని వినిపించు!''

ఈతీవ్రతతో మెరసిపోయే ఆయనదృష్టికి భావిమంగళయుగం సాక్షాత్కరిస్తుంది. ఆయన అభిమానాలూ ఆవేశాలు ఎంత ఆప్తమైనవైనా పక్కకి తోసివేయగలిగిన ధీరోదాత్తుడు! కొత్తదనానికి విముఖుడుగాడు. బెదరడు. ప్రస్తుతస్థితిగతుల్ని చూసి నీరసపడే అలతీ అల్పవిశ్వాసీ కాడు!

'హింసోన్మత్తపృథివి' అనే కొత్త గీతాలు చూడండి. దురాశా, ద్వేషమూ, స్వార్థమూ వల్ల ఈలోకంలో కట్టిన మహానిర్మాణాలు ఫెళఫెళమని కూలిపోవడం, వాటిమీద అసంఖ్యాక మానవకోటి నిలబడి అదే పనిగా కొత్తనిర్మాణాలతో కొత్తలోకం కట్టుకోవడం స్పష్టంగా చూస్తాడు. ఆలోకంలో మానవులు తామే కర్ణధారులై తామే తెడ్లతో పడవల్ని నడుపుతారు. తామే పొలాలుదున్ని తామే బీజాలుచల్లి తామే కోసుకుంటూ తింటారు. రాజదండం భిన్నాభిన్నమైపోతే కూలిపోయిన శతసహస్ర రాజ్యనిర్మాణాలమీద నిలబడి శ్రమించే కోట్లానుకోట్ల మానవుల కంఠస్వరాలు ఉరుముల్లాగ మోగుతూ పడుగూ పేకాలాగ కలిసిపోతూ రాత్రీపగలూ లోకంలో జీవికలమీద హోరుమంటాయి. మానవులందరికీ సమాన సుఖదుఃఖాలు ఒక్క జీవగీతంగా వినిపిస్తూంటే రుజాలసతలు దులిపి భుజంభుజంకలిపి ఛాతీలు విప్పి శిరస్సులుయెత్తి మానవులు తమకోసం శ్రమిస్తూ సమంగా జీవిస్తారు.

ఇక ఇతరదేశాల్లో లాగే మనవంగంలో, అంగంలో, కళింగసముద్రాల్లో, గంగాఘట్టాల్లో, పాంచాలంలో, ఘూర్జరంలో సామాన్య మానవుని ఈ నూత్న చైతన్యం కలకలంచేస్తుంది. చిరగాఢనిద్ర వదలి, పాశ్చాత్య పురాణంలో శాంసన్ (Samson) లాగ, ఆ శ్రమమానవకోటి ఒక్క మహాశక్తిలాగ లేచి, దూకి, హుమ్మని, స్తంభాలు చేతితో పట్టుకొని ఊపిఊపి, ఊపిరాడనీయని పురాణసౌధాన్ని నేలమీదికి ఫెళఫెళమని విరిచి లాగేస్తున్నట్టు కొన్ని గీతాలు చదివినప్పుడనిపిస్తుంది.

ఇట్టి లోకంలో రవీంద్రుడు కేవలం అస్పష్టస్వప్నాలు పేనుతూ కూచోలేదు. మనకి స్వప్నమాత్రంగా ఉన్నవి అతనికి స్పష్టదృశ్యాలు. అదృశ్యాలు చూశాడు కనకనే దుర్వారమైన కర్మచైతన్యానికి తనవారిని పురికొలుపుతూంటాడు. ఇలాగ ఒకసారి ప్రబోధిస్తాడు. ''రా! స్నేహితుడా! భయపడకు! దిగు! ఈకరకు నేలపై

అడుగు పెట్టు! మునిమాపులో స్వప్నాలను కలగంటూ కూర్చోకు! ఆకాశంలో తుపానులు మూలుగుతున్నాయి. మెరుపులూ ఉరుముదెబ్బలూ మననిద్రమీద పడికొడుతున్నాయి. సామాన్యజీవితంలోనికి దిగు! రావయ్యా! మాయాజాలకం చిరిగిపోయింది. కరకు రాతిగోడల మధ్య నిలబడు!''

''సోమరికలల్లోకి మమ్మల్ని జోకొట్టకు! కదిలించు, ఈధూళిలో కుంగిపోయేగుణాన్ని వదిలించు! మామనస్సుల్ని బంధించే సంకెళ్ళని తెంపి ప్రారబ్ధకర్మం అనేదాన్ని తుడిచివెయ్యి! నిరంకుశప్రభువుల కాళ్లకింద పడవేస్తూ మా అభిమానాన్ని పోగొట్టే అంధత్వాన్ని పోగొట్టు. యుగయుగాల అవమానాల్ని నిర్మూలించు.'' అని ఇంకొకచోట అంటాడు.

రవీంద్రుని సంస్కృతి స్థిరంగా దృఢంగా ఈభూగర్భంలోనికి వేళ్లని పోనిచ్చి పెనవేసుకున్న వాస్తవిక సంస్కృతి. మల్లీ పూవులతోనూ పళ్లతోనూ, కొమ్మలతోనూ, గాలుల్లో కాంతుల్లో శిరస్సూగించే సత్యసుందర సంస్కృతిన్నీ.

ఇది రవీంద్రుని తుదిగీతం. తాన స్తమించినతరవాత ఆ ప్రుల్ని పఠించమని ఆయన ఆదేశించాడట. ''ముందు శాంతిసాగరం పరుచుకునిఉంది. కర్ణధారీ! దానిమీద పడవని వదులు. నీవెప్పుడూ ఇతనికి సహాయాత్రికుడవుగా సఖుడవుగా ఉంటావు. ఇతన్ని నీఅంకంలోనికి చేర్చుకో, దయచేసిచేర్చుకో! అనంతమార్గంపై ధ్రువతార మెరుస్తుంది. ఓముక్తిదాతా! నీక్షమా నీ అనుగ్రహమూ ఇతనికి నిత్యయాత్రలో అక్షయైశ్వర్యంగా ఉండుగాక! ఈనశ్వరబంధాలు తెగిపోవుగాక! ఈ విశాలవిశ్వం చేతులుచాపి తనకౌగిలింతలోనికి ఇతన్ని తీసుకొనుగాక! తన నిర్భయ హృదయంలో అజ్ఞేయమైన ఆమహాశక్తిని ఇతడు తెలిసికొనుగాక!''

రవీంద్రునితో అతనికావ్యలోకంలో సుపరిచితులుగా తిరిగినవారికి ఈగీతం ఏదో గాలిగా ఆవిరిగా ఉండదు. మనకు గోచరించని ఆవలితీరమూ, అఖాతమూ శాంతమూ నిశ్చలమూఅయినసాగరమూ, మధ్యపడవా, దానిమీద రాజర్షి కవిదేవునిది నిర్భయ సుందరమూర్తీ, దూరాన ధ్రువతారా, అన్నీస్పష్టంగా దర్శనమిస్తాయి. ఇంతలో స్మృతిపథంలో 'భానుసింహపదావళి' మొదలుకొని, 'బలాక' దాకా, 'బలాక' మొదలుకొని ఫాల్గునిదాకా, తుదిగీతావితానందాకా అన్నీ మెరపుమీద మెరపు లాగ స్ఫురిస్తాయి. ఈదివ్యస్మృతి మాసేది కాదయ్యా!

—ఆలిండియా రేడియో వారి అనుమతితో.

విన్నపాలు

"చలం"

నీకంత నే నక్కర్లేకపోతే, నువ్వేనా నాకంత కావల్సింది!

నాకూవుంది నాగర్వం. తెలుసా?

'ఎక్కడికి పోతాడు! కాళ్ళుక్కుంటో రాక!' అని కుదురుగా కూచున్నావులే.

చూద్దాంగా.

నేను నీకెంత అవసరమో నాకు తెలీదనుకుంటున్నావా?

నువ్వు లేకపోతేనేం, నాకు నా ప్రపంచముంది, ఆకాశం, చెట్లు, పక్షులు, [illegible] [illegible], మేఘాలు, అనంత [illegible] [illegible] ... [illegible] [illegible] నాకు

అన్నీ పొందుతున్న నీకేముంది ఇంకో నేనూ నా ప్రేమాగాక.

ఇదుగో చూడు.

నా శక్తివంతా ఇచ్చుకుని పోద్యాను నీవేపు. ఇంక నా చాతకాదు. ఒక్క అడుగు కదలలేను.

నా అశక్తత నీకు అర్థంకాదా, అర్థమైనా నిర్లక్ష్యమా! నా విషాదం, నీమీది నా వియోగం, ఆ వియోగాన్ని కూడా ఉపయోగించుకోలేని నా అలసత నీకు పట్టవా?

అట్లాంటి వాడివి నువ్వు మాత్రం నాకెందుకు?

నీకూ శక్తిలేదా? నీకూ చాతకాదా? నిన్నూ నన్నూ మించిన విధిని మన్నక తప్పదా!

ఇంతేనా నువ్వు! ఎంత విశ్వసించాను! నా బలహీనాన్ని కప్పగల బలం నీలోవుందని!

అంతా వుత్తదా?

నా జాలినిస్తున్నాను నీకు తీసుకో.

మరిఅంత గొప్పగా లోకాన్నంతా అవతరించుకుని నీలోకి తీసుకున్నట్టు [illegible] [illegible]?

[illegible] [illegible]ని, నాకేం చాతకాదని [illegible], మమ్మల్నిట్లా [illegible] చెయ్యకపోతే!

ఎంత శపించావు నన్ను!

"తెచ్చుకో, బలం తెచ్చుకో" అంటావు. నా మొహం ఇంకా బలం ఎక్కణ్ణించి తెచ్చుకోను! బలం. నాకే బలంవుంటే నువ్వెందుకోయ్ నాకు! ఎవరి తోడూ లేకుండా నీకంటే గొప్పగా కూచుందును ఇంకా నాలుగుదిక్కులా ఎక్కువ వేసుకుని! నాకు చేతగాకనే గాక, నీకోసం చేతిని జాచింది!

నాకు విసుగెత్తించకు, నా సామర్థ్యం నీకు తెలీదు.

వి న్న పా లు

విరహాన్నీ, ఖేదాన్నీ, నా అల్పత్వాన్నీ, గట్టిగా కప్పుకుని నిద్రపోగలను అనంతంగా!

కుయ్యో మొఱ్ఱో, కరుణించు, ఇంక దిక్కు లేదు అనిపించాలని చూస్తున్నావులే.

నరకంలో కాల్చు. పళ్లు బిగపట్టి ఇంకా ఏం బాధలున్నాయి, యాతనలున్నాయి

నీ చేతుల్లో, తీసుకురా. అని ధిక్కరించగలను తెలుసా!

ఎవరనుకున్నావు? ఇది చలం.

నీ కాఠిన్యానికి నీకు సిగ్గు తెప్పిస్తాను.

జాగ్రత్త భగవాన్.

అంటాడు చలం.

తీర్థపు టుద్రేకాలు

శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజు

వెంకరెడ్డి ఆఫీసువదలి తనఇంటికి బయలు దేరేసరికి 5-30 గంట లయింది. ఆ వేళే ముట్టిన నలభయి రూపాయల జీతం పక్క జేబులో బరువుగా ఉంది. ఎల్లా గయినా బ్రదుకు మొత్తంమీద బరువుగా ఉంది. తాలూకా కచ్చేరీలో గుమాస్తాపని సృష్టిలో అతని న్నొక్కణ్ణీ కష్టపెట్టడానికి సృష్టించబడి ఉంటుం దని అతని నమ్మకం. అంతులేని మడతకాగితాల దొంతరలు కట్టలు కట్టలుగా బల్లమీద చూస్తుంటే అతని మనస్సు దిగాలుపడిపోతుంది. అయితే ఎప్పుడూ దిగాలుపడే ఉంటుంది. గనుక అతని మనస్సు ఇంకో ఉద్వేగాన్ని ఎరగదు.

దారిలో గోపాలస్వామివారి ఆలయ ముంది. అన్నట్టు ఆ వేళ పెద్ద తీర్థం ఉంది. జనం తండతండాలుగా పోతుంటే అతనికి ఆ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతడు రోజూ భక్తిగా అసలు గోపాలస్వామికి గుడి ఇవతలినించే దండం పెడుతుంటాడు. గుడి దగ్గర మలుపు తిరిగేచోట ఒకక్షణం ఆగి చేతులు జోడించి పెదవులు మెదిలించి మెల్లగా లెంపలు వాయించుకుంటాడు. ఆఫీసులో మాత్రం అతను అన్ని సంగతులూ మరిచిపోతాడు. అతని మనస్సు ఒక్క ఊహ అయినా లేకండా కాళీఅయిపోతుంది. లేకపోతే తీర్థం సంగతి ఎందుకు మరిచిపోయాడు! అతనికి ఆఫీసు విషయాల మీద అంత పెద్ద శ్రద్ధా లేదు. మరిచిపోవడం అతనికి అలవా టయిపోయింది.

రంగురంగుల చీరలు కట్టుకుని రకరకాల ఆడవాళ్లు ఒత్తుకుంటూ నవ్వుకుంటూ తీర్థం వేపు పోతున్నారు. ఇంత మంది ఆడవాళ్లు లోకంలో ఉన్నా రని అతనికి వింతగా తట్టింది. తన ఇంట్లో ముసిలితల్లి తప్ప ఇంకా లోకంలో ఆడవాళ్లు ఉంటా రన్న సంగతి అతడు మరిచిపోయాడు.

గుడి వెనకాల చెరువులో ఆడవాళ్లంతా దిగి కాళ్లు కడుక్కుంటున్నారు. మోకాలు వరకూ జాగ్రత్తగా చీర ఎత్తి కడుక్కుంటున్నారు. కొందరు వయసులో ఉన్న కొంటెపిల్లలు ఒకళ్లమీద ఒకళ్లు నీళ్లు జిమ్ముకుని పరుగెత్తుతున్నారు. వాళ్ళ రొమ్ములు బిగుతుగా గుత్తంగా కదలడం వెంకటరెడ్డి చూశాడు. అతనికి పాతపాత సంగతు లన్నీ గుర్తుకు వచ్చాయి.

మిఠాయి దుకాణాలు నూనె వాసన కొడుతున్నాయి. నీరెండలో లేచిన దుమ్ము గొప్పగా అనుతోంది. చెరుకుగడలు

గుట్టలుగా పడవేసి ఉన్నాయి. ఎక్కడ చూసినా జనం జనం. కొత్త బట్టలు కట్టుకుని పిల్లలు చేతులు నాకుకుంటూ ఏవేవో తింటున్నారు. కొందరు అప్పుడే పాడయిన బూరాలను నిస్పృహతో ఊదడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. రంగురంగుల బుడగలు ఎగరవేస్తూ ఒక ఆడది అమ్ముతోంది. కిర్రుకిర్రుమనే పిచికలు గాలిలో గిరగిర తిరుగుతున్నాయి. నిన్నటిదాకా నిర్జనంగా ఉన్న ఇసుకపర్ర ఒక పట్టణంగా మారిపోయింది. కిక్కిరిసిన జనప్రవాహంతో మెల్లగా నడుస్తున్నాడు వెంకటరెడ్డి.

అతన్ని [illegible] కొద్దికొద్దిగా [illegible] సారుస్తోంది. నలభయి సంవత్సరాలు దాటుతున్నాయి మరి. అతనికి ఒకసారి పెళ్ళి అవబోయి తప్పిపోయింది. ఆ తరవాత అతను మళ్ళీ పెళ్లికోసం ప్రయత్నించలేదు. అతని కసలు చిన్నతనంలో పెళ్లి అంటే కొంత భయంగా ఉండేది. అంత జనసమూహంలో ఎంతో ఒంటరితనం దిగులు అతని మనస్సుని ఆవరించాయి. తన పెళ్లి తప్పిపోయిననాటి ఘట్టం అతను జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

నాగమ్మని అతను బాగానే ఎరుగును. నాగమ్మ తండ్రి తన తల్లి దగ్గరకు వచ్చి పెళ్లిసంబంధం సంగతి మాట్లాడడం అతను తలుపు పక్కనించి విన్నాడు. ఇరవయి ఏళ్ళ క్రితం నాటి సంగతి. అప్పుడతనికి పెళ్లి అన్నా, అసలు ఆడవాళ్ళన్నా ఎంతో సిగ్గు. అతనికి నాగమ్మని చూపించారు. ఓనాడు వాళ్ళ ఇంటి ముందునించి వెడుతుంటే నాగమ్మ అరుగుమీద కూర్చుంది. అతనికి భయం వేసింది కాని ఆగాడు. ఏదో పలకరించాడు. ఆమె ముఖం వంచుకుని ఏదో సమాధానం చెప్పింది. ఇంట్లో ఎవరూ లేరని గావును చెప్పింది. అతని బుర్రలో ఏదో గింగురుమంటోంది. తల తిరుగుతున్నట్టు అనిపించి అరుగుమీద కూర్చున్నాడు. ఆమె లేచిపోలేదు. కొంత నత్తిగా, కంగారుగా ఏదో అడిగాడు. నేను నీకు నచ్చానా? అని అడగాలని అతని ఉద్దేశం. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వినట్టు అతనికి అనుమానం. ఆమె చటుక్కుని ఇంట్లోకి పారిపోయింది. అతనికి ఏంచెయ్యాలో తోచలేదు. అతనుకూడా ఇంట్లోకి పరిగెత్తాడు. ఆమె గబుక్కుని గదిలోకి పోయి తలుపు వేసుకోబోయింది. అతను అనుకోకుండానే ఆమెవేపు చేతులు జాచాడు. ఆమె తలుపు వేసుకుంది. కాని ఆమె చీరచెరగు అతని చేతుల్లో చిక్కుకుంది. అతనికి ముచ్చెమటలు పోశాయి. గదిలోనించి ఆమె ఆపత్తులో పడ్డ మనిషిలాగ మెల్లగా ఆదుర్దాగా అంది, "నీకు దండం బాబోయి! నన్ను వొదులు బాబోయి!" అతనికి అమిత భయం వేసింది. అతనసలు ఏమీ చేద్దామనుకోలేదు. మనస్సంతా స్తబ్ధంగా అయిపోయింది. చిత్రం ఏమిటో చేతులు

మాత్రం చీరచెరగు వొదలలేదు. లోపల నించి ఆమె ఏడుపు సన్న సన్నగా వినపడింది. అతని చేతినరాలు పట్లువిడ్డాయి. అతని కాళ్లు కదిలాయి. ఒక చెడ్డ కలలో నించి మేలుకున్నట్టు అతను అవతలికి వెళ్ళిపోయాడు. అతనికి రాత్రులు ఆమె ఏడుపు కలలో వినపడింది. నాగమ్మ తండ్రి మళ్లీ వస్తే తనికి పెళ్లాడ్డానికి అసలు ఇష్టం లేదని చెప్పేశాడు. అంతా ఆశ్చర్యపడ్డారు. అయినా అతను పట్టిన పట్టు వదల లేదు. నాగమ్మ ఎక్కడుందో ఇప్పుడు! ఈ తీర్థంలోనే ఉండొచ్చు!!

అతను ఒక్కసారి నిలబడి నాలుగు పక్కలా చూశాడు. ఒక గాంధీటోపీ పెట్టుకున్న వ్యక్తి కాంగ్రెసు జండా పట్టుకుని ఆ మూకలో గొంతెత్తి అరుస్తున్నాడు. కొంత మంది అతని [illegible] చేరారు. వెంకటరెడ్డి దగ్గరగా వెళ్లాడు. అతను కాంగ్రెసుకి వోటు ఇమ్మని అరుస్తున్నాడు. ఎన్నికలు దగ్గరపడుతున్నాయని అతనికి వెంటనే జ్ఞాపకం వచ్చింది.

చీకటిపడుతోంది. అతనికి దిగులుగా ఉంది. పక్కని ఉన్న సోడాకొట్టు దగ్గర ఆగాడు. తెల్లని దీపపు కాంతిలో ఎర్రగా పచ్చగా అమర్చిన సీసాలు చూస్తే అతనికి దాహంవేసింది. ఒక క్షణం ఆగాడు. సోడా అర్థణా. జేబుమీది చెయ్యి పోనిచ్చాడు. రంగు తాగితే ఆరు కానులు అనుమానించాడు. ఇంతలోకే జనప్రవాహం తోసుకువస్తోంది. అతను ఏదీ తాగకుండానే ముందుకి పడిచాడు. అతని చెయ్యి పక్క జేబుమీద ఉంది.

అతనిచుట్టూ చీరలు రెపరెపమంటున్నాయి. మెత్తని భుజాలు రాసుకుంటూ పోతున్నాయి. చేతికి తగులుతూ అందీ అందకుండా ఒక పెద్ద ఆడప్రపంచం వెళ్లిపోతోంది. అతనికి అంగుళం దూరంలోనించి అద్భుతమయిన వ్యక్తులు పోతున్నారు. అతనికి ఏదో చెయ్యి దాటిపోతున్నట్టు ఆదుర్దాగా ఉంది. తీర్థపు ఉత్సాహం వాళ్ల నున్నని ముఖాల మీద ప్రతిబింబిస్తోంది. ఉత్సాహంతో వాళ్లు మరీ పొంకంగా కనబడుతున్నారు. కొత్త చీరల అడుగున వారి శరీరపు రేఖలు చూచాయగా అతనికి మత్తెక్కిస్తున్నాయి.

దీపాలన్నీ వెలిగించారు. చీకటి పడింది. అతను గుడి గుమ్మంలోకి వచ్చాడు. అక్కడ జనసమ్మర్దం ఎక్కువగా ఉంది. గుమ్మంలోనించి మగ ఆడ ఒత్తుకుంటూ నొక్కుకుంటూ లోపలికి పోతున్నారు. అతను కూడా ఆ సమ్మర్దంలో పడ్డాడు. అతని ఊపిరితిత్తులకు అన్ని పక్కలా ఒత్తిడి తగిలింది. కాని గుమ్మందగ్గర చీకటిలో వ్యక్తులు ఆగలేదు. ఇంతాజేసి అతను కొబ్బరికాయలూ, అరటిపళ్లూ కొనుక్కురావడం మరిచిపోయాడు. అందుచేత గర్భగుడిలోకి పోకుండా మండపం పక్కని నిలబడ్డాడు. ఆవేళ అతనికి దేవుడికి దండం పెట్టాలని ఎందుకో తోచలేదు. చుట్టుప్రక్కల కుర్రె

ఫాళ్లో ఆడవాళ్ళతో హాస్యాలాడుతున్నారు. నీరుగలపి కప్పుకుంటున్నారు. ఒకరినొకరు తోసుకుంటున్నారు. లోపలినించి గుడిగంట తరుచు మోగుతోంది. గర్భగుడిలోనించి మంత్రాలు, సంభాషణ అనే ప్రతిధ్వనులతో ఇవతలికి వినబడుతోంది.

వెంకటరెడ్డి ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి, పక్క గుమ్మం వెంట గుడి ఇవతలికి వచ్చాడు. పక్క గుమ్మం ఒక సందులోకి ఉంది. సందు చీకటిగా ఉంది. గుడినించి ఇవతలికి వచ్చే జనం సందులో క్రిక్కిరిసి ఉన్నారు. తీర్థం వేపు దీపాల వెలుగు దూరంలో కనబడుతోంది. చీకటిలో తోసుకుంటూ అటు వేపు జనం నడుస్తున్నారు. మనిషికీ మనిషికీ అంగుళం ఖాళీ లేదు. అనంతమైన ఒక చీకటి సొరంగంలో నడుస్తున్నట్టు అనిపించింది వెంకటరెడ్డికి. అతని చుట్టూ దేహాల ఒత్తిడి అతన్ని తొందర పెట్టింది. ఒక పది గజాలలో సందు పెద్దరోడ్డులో కలుస్తుంది. అప్పుడు ఏదో జరిగింది.

అవతల తీర్థంలో పెద్ద కల్లోలం చెలరేగింది. దీపాల వెలుగులో చెదురుగదలు గాలిలో ఎగురుతున్నాయి. 'అమ్మో! బాబోయి' అని కేకలు వినబడుతున్నాయి. సందులోకి జనం తోసుకువస్తున్నారు. సందుకొసని కొంచెం వెలుగూ, చీకటిగా ఉంది. పక్కనున్న గుమ్మం మెట్లు ఎక్కి అరుగుని ఆనుకున్నాడు వెంకటరెడ్డి. సందులో కల్లోలం ఎక్కువయింది. ఇంతలో అతని దగ్గరగా

'బాబోయి!' అని ఆర్తనాదం వినపడింది. ఎవరో తూలి అతనిమీద పడ్డారు. మెట్టు జారింది కాబోలు కింద పడబోయారు. అతను ఒకచేత్తో పట్టుకున్నాడు. మెత్తని స్త్రీ దేహపు స్పర్శకు అతనిఒళ్ళు పులకరించింది. అతని చేతులు పట్టువదల లేదు. ఆ స్త్రీ పట్టు వదిలించుకోలేదు. చుట్టూ జనం ఒత్తిడి ఎక్కువయింది. అతను నిలబడ్డ మెట్టుమీదికి ఆమె కూడా ఎక్కింది. అరుగుమీద చెయ్యి ఆనుకోబోయి అతని రొమ్ము మీదికి వాలిపోయింది. అతను మెల్లగా ఆమె పక్కలు చేతులతో [illegible]. ఆమె లేచిపోలేదు. 'బతు [illegible]!' అంది ఆమె. అతను

అప్రయత్నంగా [illegible]స్తున్నట్టుగా తన చేతిని ఆమె నడుముచుట్టూ పోనిచ్చాడు. ఆమె గబగబా ఊపిరి తీసుకుంటోంది. ఊపిరితో ఆమె రొమ్ములు సూటిగా అతని

రొమ్ముమీద బరువుగా ఆనుతున్నాయి. ఆ కనుచీకటిలో ఆమె ఆకారంఅస్పష్టంగా అతనికి ఆనింది. అతని రెండో చెయ్యికూడా ఆమె నడుమునుచుట్టింది. ఆమెను మెల్లగాఅదుముకున్నాడు. ఆమెతల అతని మెడదగ్గర ఆనింది. ఆమె అతని చేతులు విదిలించి తీసివెయ్యలేదు. అతను సాహసించి ఆమె మెడమీద పెదవులు ఆనించాడు. కిచకిచలు పెట్టినట్టు ఆమె చటుక్కుని మెడవంచింది. ఒక క్షణం అయిన తరవాత ఆమె తొందరగా అతని కౌగిలినించి విడిపించుకుని ఆ జనంలోమాయమయి పోయింది. అతని శరీరంచుట్టూ ఏదో ఒత్తిడిచటుక్కుని పోయినట్టు అతనికి అనిపించింది. అతనిగుండె పిచ్చెక్కినట్టు కొట్టుకుంటోంది. మెల్లగా తప్పించుకుని సందులోనించి రోడ్డుమీదికి వచ్చాడు. ఆమె ఎల్లాఉంటుందో ఊహించుకోబోయాడు పద్ధెనిమిది సంవత్సరా లుండొచ్చు. ఎంతసూటిగా గట్టిగా ఉన్నాయి రొమ్ములు! అతని చేతులకి తగిలిన ఆమె శరీరపు నున్నదనాన్ని అతడు గుర్తుకు తెచ్చుకుంటున్నాడు. ఆమె మెడ ఎంత మెత్తగా ఉంది! అందులోనూ ఏదో వింత వాసన!

అతని జీవితంలో అది మొదటిసారి స్త్రీ స్పర్శ తగలడం. అతని నవనాడులు ఏదో మోతలాగ 1 మోగుతున్నాయి. అతని శరీరం అంతా చెమటతో తడిసిపోయింది. ఇంత వింత అనుభవం అతనికి ఎన్నడూ కలగలేదు. తనవంటి వాడి రొమ్ముమీద ఒక స్త్రీ ఎన్నడయినా అనుకుంటుందని అతనికి ఎప్పుడూ అనిపించలేదు. ఎవరికీ ఎప్పుడూ లభించని అనుభవం ఏదో అతనికి దొరికినట్టు అతనికి అనిపించింది. ఆమె స్పర్శ అతన్ని ఇంకా వొదలలేదు.

అతను ఎవరినో ఆగోలని గురించి అడిగాడు. కొందరు తాగుబోతులు కొట్టుకున్నారట. ఏవో పాతవైరాలున్నాయట. సోడా కొట్టు ఇంతలోకే అతనికి కనబడింది. రంగు రంగులబుడ్లు దీపపువెలుగులో ఆకర్షణంగా కనబడ్డాయి. అతనికి అమితమయిన దాహం వేసింది. ఆరుకానులు ఇచ్చి రంగు తాగాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అలవాటు ప్రకారం అతని చెయ్యి పక్క జేబుమీదికి పోయింది.

జేబులో పర్సు లేదు.

అతడు పిడుగుపడినట్టు అల్లాగే నిలబడిపోయాడు. ఆ రంగురంగుల బుడ్లు దీపపు వెలుగులో వెగటుగా కనబడ్డాయి. బ్రతుకు వెగటుగా తోచింది. కుంగిపోయి అతని మనస్సు బరువుగా వేలాడింది.

అతడు ఇంటికి మళ్లాడు.

వసంత దివసము

(శ్రీ) హిరాసూ హిరాఫోక్

పూతనా సంహారము

వరాహావతారము

భరతుని రసవాదము

శ్రీ ఆచార్య పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

సూత్రాలు, వాటిపై భాష్యాలు, వ్యాఖ్యలు, టీకలు, వివరణలు రచించటం సంస్కృతభాషాచరిత్రలో సదా కన్పిస్తుంది. భాష్యకారాదులు సూత్రకారుని భావాన్వేషణకు, తద్వివరణకు సిద్ధులై బయలుదేరినారు. కాని ఈవివరణాల్లో ప్రసంగాలతో తమతమ భావాలనే స్పష్టీకరించారు. "ఎక్కడ సందు దొరకుతుందా మనపాండిత్యం ప్రకటించటానికి" అని యెంచుతూ కాపువేసికొన్నట్లుగా వీరు కన్పిస్తారు. కాకపోతే రసవాదానికి 'రసో వైసః' అనే శ్రుతివాక్యమును అసంబద్ధముగా జగన్నాథు డుదహరించి, తనకు వైదికవాఙ్మయము బొత్తిగా అర్థంకాలేదని ఎందుకు ధ్వనింపచేసికొన్నాడు? ఈ వ్యాఖ్యాతలు పూర్వుల భాష్యాలను మించాలని యెంచి ఇష్టము వచ్చినంత వరకు క్లిష్టభాషనుకూడా తెచ్చారు. పంచపాదికమీద వివరణ, శాంకరభాష్యంమీద భామతి, అమలానందుని పైన పరిమళ చూడండి.

అలంకారశాస్త్రంకూడా ఇదే ఫక్కిలో నడచింది. శాస్త్రకారుని భావాలకు,తద్వ్యాఖ్యాతల భావాలకు ఎంతో వ్యత్యాసం కన్పిస్తుంది. ఐనా వ్యాఖ్యాతభావములే శాస్త్రకారునివని సంప్రదాయ మంటుంది. ఐతే శంకర రామానుజుల భాష్యాలలో భేద మెట్లా వచ్చిందో పరమాత్మున కెరుక. 'శంకుక, లొల్లట, భట్టనాయ కాదులలోని భేదా లెలా బయలుదేరినవో మనతరం కాదు చెప్పటము' అని అనాలి. ఈ విషయనిర్వచనానికి భరతుని రసవాదమును దివ్యమైన ఉదాహరణగా గ్రహించవచ్చును.

నాట్యశాస్త్రములో షష్ఠాధ్యాయంలో భరతుడు 'విభావానుభావ వ్యభిచారి సంయోగాద్రసనిష్పత్తిః'అని రసనిష్పత్తిని సూత్రించినాడు. దీనిపై వ్యాఖ్యకూడా తానే చేసినాడు. విభావములు, అనుభావములు, వ్యభిచారిభావములు అనువాని సంయోగముచే రసముసిద్ధించుచున్నది. నానావ్యంజనౌషధి ద్రవ్యసంయోగంచేత భోజనంలో షడ్రసాలు ఎలాగ కలుగుచున్నవోఅలాగే కావ్యంలోకూడాను. కొన్ని వస్తువుల సంయోగము నందిన భోజనపదార్థములలో తీపి, పులుపు మొదలైన రుచులు బయలుదేరుచున్నవి. బెల్లంలో తీపి, చింతపండులో పులుపు, మెరపకాయలో కారము రసాయనిక పరిణామాలని మనకు తెలుసు. ఈ పరిణామమెలా వస్తుందో కూడా మనకు తెలుసు. ఇలాంటి రసాయనిక పరిణామాలు సాహిత్యంలో కలిగితే శృంగార హాస్యాది నామముల నందుచున్నవి.

పంచదారలో తీపిని కలుగచేసే పదార్థాలు కొన్ని ఉన్నవి. అవి ఆయా నిష్పత్తులలో ఏకత్రసమ్మేళనము కాగా,భిన్నపదార్థాలు తమతమస్వతంత్రతనుకోల్పోయి ఒకేరూపంలోనికి పరిణమించు తున్నవి. అనగా రసములో వివిధ భాగములు ప్రథమమున ఉన్నప్పటికీ, అవి తమ వైశిష్ట్యాన్ని కోల్పోవుచున్నవి. అలాగే కావ్యరసముకూడా విభావానుభావ వ్యభిచారభావముల సంయోగముచేత కలిగే పరిణామమేనని యెంచాలి. అనగా విభావాదు లంతర్లీనాలైనా, అవి రసములో స్పష్టముగా కన్పించరాదు. ఇలాంటి రసమును అనుమేయము అనరాదు. విశిష్టభాగశోధన సఫలంకావటం

చేత అనుమతిలేదు. ఇది కేవల పరిణామమే కావటం చేత ఉత్పత్తికూడా కాదు. భావకత్వ భోజకత్వాది అసంబద్ధప్రలాపానికి ఇక్కడ తావులేదు. ఇలాంటి రసం వ్యంగ్యమనేవారికి మతివిభ్రమ మనాలి.

వ్యంగ్యవాదము, అనగా ధ్వనివాదము, అద్వైత వేదాంతములోని వివర్తవాదము నాశ్రయించుకొని బయలుదేరినది. కాని భరతుడు పరిణామవాదమునే అంగీకరించినాడు. ఈ వాదమే అతిప్రాచీనమైన సాంఖ్యదర్శనములో కలదు. అభినవుని కాశ్మీరశైవము కూడా పరిణామవాదమునే అంగీకరిస్తుంది. ఐనా అభినవగుప్తుడు అద్వైతంతో తనశైవమును సమన్వయింప ప్రయత్నించి, భరతుని భావమునకు వ్యతిరేకముగా వ్యాఖ్యచేసినాడు.

రసమునుగురించి భరతుడు చెప్పిన కొన్ని వాక్యాలను పరిశీలించటం ఈ సందర్భములో ఉచితము. ఆస్వాద్యత్వమే రసత్వము [illegible] మానవునిచే ఆస్వాదింపబడాలి. [illegible] ఆస్వాదనకు పరిణామపదార్థము [illegible].

నానావ్యంజనసంస్కృతమైన అన్నమును భుజించేవారు రసములను ఆస్వాదనచేసి, సుమనస్కులై, హర్షాది అనుభూతులనందే విధముగానే, నానాభావాభినయవ్యంజితాలు, వాగంగసత్త్వోపేతాలు ఐన స్థాయిభావములను ప్రేక్షకులు ఆస్వాదనచేస్తారన్నాడు. అనగా రసాస్వాదన భరతునిమతములో ప్రేక్షకనిష్ఠమని తెలుస్తుంది.

అభినవగుప్తుడు, తదనుయాయులు రసము నటనిష్ఠమా, ప్రేక్షకనిష్ఠమా అని తర్కించినారు. చివరకు ఉభయనిష్ఠమూనని నిర్ధరించినారు. కాని ఇది భరతుని మతముకాదు. భరతుడు స్పష్టముగా "ఆస్వాదయంతి సుమనసః ప్రేక్షకాః" అని నొక్కి చెప్పినాడు. నటుని రసానుభూతితో మనకు సంబంధములేదు. నాటకములో రసము నటనిష్ఠమైతే నాటకానికి, కావ్యానికి ఉన్న భేదములేదు. ఈ కావ్యధర్మమును నాటకానికి [illegible] లాంబ్ (Lamb) మొదలైనవారు షేక్స్పియర్ నాటకాలు ప్రదర్శనార్హాలు కావన్నారు. కాని మనముకూడా ఈ అపార్థంలో పడిపోయినప్పటికీ, ఈ సిద్ధాంతాన్ని అంగీకరించటానికి వెనుదీస్తారు. [illegible] ప్రధానలక్షణము ప్రదర్శనయోగ్యత్వమని తెలుస్తుంది. ఇదే నేటి ఆంగ్లవిమర్శకుల [1]అభిప్రాయముకూడాను.

భరతుడు సహితము రసాస్వాదన మనస్సుతో చేయబడవలెనన్నాడు. అనగా ప్రేక్షకుడు తనభావపథములో, తనమనస్సుతో పరిణామితరసమును భావించికాని, లేక గుర్తించికాని ఆస్వాదింపవలెను. ప్రదర్శకత్వము [illegible] సుమనస్కత్వము ప్రేక్షక [illegible]

[illegible] భావింపచేయునవి భావములు. [illegible] నానాద్రవ్యములతో షడ్రసాదులు భావింపచేయబడునట్లుగానే కావ్యంలో కూడా భావాలు ద్రష్టవ్యాలు. అందుచేత భావంలేని రసము, రసంలేని భావము లేనేలేవు. భావములు రసములు అన్యోన్యాశ్రయములుగా యెంచాలి. భావము రసముగా పరిణమించినా, భావముయొక్క ప్రధానాంశము రసముతో అంతర్లీనమౌ సత్కార్యవాదము చెప్తున్నది. రసము [illegible] తత్త్వాలలో [illegible] రసము. దీనినే భిన్నత్వములో ఏకత్వమంటారు. రసము అంతర్యామిగా అన్నిభావాలలోను కలదని, అన్ని

1. A. Nicoll: Theory of Drama చూడుడు.

[illegible] రసము కించిద్విశిష్టమేననీ అంగీకరిస్తే, ఈ ఏకత్వబహుత్వాలకు సంబంధమునకు తగిన సమాధానము కుదురుతుంది.

రసములలో భావాలు వ్యవస్థితాలు. బీజంనుంచి వృక్షము, వృక్షంనుంచి పుష్పం పరిణమించి ఉత్పత్తి చెందేవిధంగా రసము అంతర్యామిగాగల భావముల నుంచి రసములు ఉత్పత్తిచెందుతున్నవి. ఇక్కడ ఉత్పత్తి అనే [illegible]మును భరతుడు పరిణామమనే అర్థంలో ప్రయోగించినాడని యెంచవలెను. తత్ప్రయోగానికి ఈ అర్థానికి అంగీకరించజాలనివారు ఉప [illegible] సాంఖ్యశాలికలను పరిశీలించవలసి [illegible]

[illegible] 'Immanence and Transcendence of the One in relation to the Many' అని అంటారు.

పరిణామవాదమునకు సత్కార్యవాద మాశ్రయము. కార్యకారణముల ప్రధానాంశముల కైక్యత, కార్యజనకశక్తిజమున కారణనివృత్తి ఇక్కడ అంగీకృతాలు. కార్యము ఇతరకార్యములను జన్మింపచేయగలిగినచో వాటిరీత్యా కారణావస్థను [illegible], అనగా [illegible] ర్థము మరము ఉత్పత్తిశబ్దము గ్రహించవచ్చును. కావుననే భరతుడు రసముల ఉత్పాద్యమన్నాడు. విభావాదుల సంయోగముచే రసము జన్మిస్తుంది. అందుచేత భరతుని మతానుసారము రసనిష్పత్తిశబ్దమునకు రసఉత్పత్తి అని అర్థము చెప్పుకోవాలి.

పైగా భరతుడు శృంగార, రౌద్ర, వీర, బీభత్సలను ప్రధాన [illegible]లుగా స్వీకరించినాడు. దీనినుంచి మిగిలిన రసములు ఉత్పాద్యము లగుచున్నవి. ఈ నాలుగున్నూ మిగిలిన వాటికి ఉత్పత్తిహేతువులు, శృంగారంనుంచి హాస్యము, రౌద్రంనుంచి కరుణ, వీరంనుంచి అద్భుతము, బీభత్సమునుంచి భయానకము కలుగుచున్నవి. ఇక్కడ కంచు కాగడాపెట్టి వెదకినా అభినవగుప్తుని వ్యంగ్యము కనబడదు.

రసములకు కారణత్వము నంగీకరిస్తే [illegible] రసముల ప్రాణప్రదాంశాలకు వాటికి భేదము లేదవాలి. మృల్లక్షణవిశిష్టము ఘటమైనట్లు, శృంగారలక్షణ విశిష్టము హాస్యము కావాలి. అందుకనే భరతుడు శృంగారానుకృతి హాస్యమనీ, రౌద్రానుకృతి కరుణ అనీ, వీరానుకృతి అద్భుతమనీ, బీభత్సానుకృతి [illegible] అన్నాడు. ఏవ [illegible]యమై [illegible] ఇలాంటి అనుకృతికి సుతరాం తావులేదు.

ఈ పై విషయములవల్ల అభినవగుప్తుని రససూత్రవ్యాఖ్యకు, భరతుని వ్యాఖ్యకు చాలా భేదమున్నదని తేలుతున్నది. అభినవుడు తనభావమును ప్రదర్శించి, అదే భరతుని వాదమన్నాడు. తర్వాత ఆలంకారికులు అభినవుని కళ్ళతో భరతుని పఠించారు. భరతుని వాదము యుక్తమైనదా, కాదా అనేది వేరొకప్రశ్న. కాని భరతుడు ధ్వనివాదానికి ఎంతమాత్రమూ అంగీకరించడని చెప్పాలి. ఇంతేగాక నేటి ప్రతీచీనాటకవిమర్శనలోని ముఖ్యాంశములు భరతునిలోనే ఉన్నవి. ఇవి అభినవుని కళ్ళతో చదివినవారికి గోచరించవు. 'నా అనుయాయులనుంచి నన్ను భగవానుడు రక్షించుగాక' అని భరతుడు ఇప్పుడు బ్రతికిఉంటే ప్రార్థించి తీరతాడు.

రూపశ్రీ

శ్రీ సంజీవదేవ్

మానవ జీవితం యొక్క ఉత్తమ రూపం సంస్కృతి. సంస్కృతికి ఉత్తమరూపం లలిత కళలు. రూపకళ లలితకళల ఉత్తమరూపం. రూపసాధనద్వారా రూపాతీతాన్ని పొందటమే ఆశియా ఖండపు శిల్పంయొక్క ఆదర్శం. రూపం రూపాతీతానికి అతి సమీపం కనుకనే ప్రాచ్యదేశాల్లో భావవాదానికీ కళకూ అంత సాన్నిహిత్యం. అంటే కళ నిత్యజీవితంతో వేరు అని అర్థం కాదు.

తన భావాన్ని అభివ్యక్తపరచేందుకు మానవుడు నాలుగువిధాల సాధనాలను ఆచరణలోకి తెచ్చాడు. మాటలద్వారా భావప్రకటన అనగా సాహిత్యం. శబ్దం ద్వారా భావప్రకటన అనగా సంగీతం. అంగభంగిమల ద్వారా భావప్రకటన అనగా అభినయ నృత్యాలు. రూపంద్వారా భావప్రకటన అనగా చిత్రకళా, భాస్కర్యమూ. వీటిలో భావప్రకటనకు ప్రతీదీ తన విశిష్టతను కలిగిఉంటుంది. ఒకటి ఎక్కువనీ మరొకటి తక్కువనీ తీర్పు తీర్చటంలో అర్థం లేదు. దేని ఆరాధకునికి అదే గొప్ప. కాని ఏ విషయాన్ని గురించి చెప్పవలసివస్తే దాన్ని ఆకాశానికెత్తి చూపి మిగతా వాటి కంటె ఆ విషయం అత్యంత ఉత్కృష్టమైనదని చాటడం ఒక ఆచారమైపోయింది సర్వకాలాల్లోనూ, సర్వదేశాల్లోనూ.

కాని ఒక్క ఉదాహరణను అనుసరించి చూస్తే శ్రావ్యకళలకంటె దృశ్యకళలకు ప్రాధాన్యం ఎక్కువా అని అనుమానం వెయ్యకపోదు. కారణం ఏమంటే దృశ్యకళలు కంటికి సంబంధించినవి. సర్వేంద్రియాల్లోకీ నయనం ప్రధానం అన్నారు. అనటమే కాదు, నిజంగా నేత్రానికి మించిన సున్నితమైన అవయవం మరొకటి లేదు. మనస్సుకు కంటితో ఉన్న సంబంధం మరే అవయవంతోనూ లేదు. మనకేమాత్రం ఆనందం కలిగినా అసుఖం కలిగినా దాని ఫలితం కన్నీరుద్వారా వ్యక్తమవుతుంది. ఎవరైనా చెవిటివారయేందుకు ఇష్టపడతారు కాని, గ్రుడ్డివారయేందుకు అంగీకరించరు. కన్నే లేనిచో జగత్తే లేదు. పంచేంద్రియాల్లోనూ నేత్రానికందువల్లనే అంత గొప్పస్థానం. అందుకనే రూపకళకు కూడా నేమో.

కళాపోషణకు రెండువిధాల వ్యక్తుల వసరం. ఒకడు స్రష్ట, అనగా కళావస్తువును సృష్టించేవాడు. రెండవవాడు ద్రష్ట, అనగా

ఆ కళావస్తువుని చూచి ఆనందించువాడు. ప్రదర్శకుడొకడు, దర్శకుడొకడు. ఒకడు 'రసకృత్' మరొకడు 'రసవిత్'. చిత్రకారుడు సృష్టించిన రూపాన్నిచూచి ఆనందించేందుకు దర్శకుని కన్ను తగిన అర్హతను సంపాదించి ఉండాలి. చిత్రకారుని హృదయాన్ని బోధచేసుకోగల శక్తిని కలిగి ఉండాలి దర్శకుడు. అప్పుడే నిజమైన చిత్రరసికుడవుతాడు దర్శకుడు. చిత్రకారుడు సంవత్సరాల పర్యంతం శ్రమపడి తన జీవితాన్నంతా అర్పించి ఒక చిత్రాన్ని తయారుచేస్తే దర్శకుడు ప్రథమ దృష్టిలోనే ఏమీ బాగాలేదనటంలో కాని, లేక చాలా బాగున్నదనటంలో కాని ఏమాత్రం అర్థం లేదు. చిత్రాన్ని ఆనందించటానికి కూడ కొంత శిక్షణ కలిగి వుండాలి.

మనం సాధారణంగా ఒక చిత్రాన్ని చూడగానే అందులోని విషయవస్తువు మనకు నచ్చితే ఆ చిత్రం బాగున్నదంటాం. విషయవస్తువు నచ్చకపోతే బాగాలేదంటాం. చిత్రంలోని రేఖాపాతంయొక్క మాధుర్యాన్ని కాని, వర్ణవిన్యాసంలోని కమనీయకాంతిని గాని చూడం. కళ ఎప్పుడూ విషయవస్తువు ననుసరించి నీచంగా కాని ఉచ్చంగా కాని ఉండదు. ఆ విషయవస్తువుకు రూపం ఇవ్వటంలో కళాకారుడు చూపే హస్తకౌశలమూ, నిష్కాపట్యమూ మొదలైన వాటిపై ఆధారపడి వుంటుంది ఆ చిత్రంయొక్క నిజమైన విలువ. ఒక చిత్రకారుడు తాజమహాలును చిత్రించి తెస్తాడు.

మరొక చిత్రకారుడొక పానశాలను చిత్రించి తెస్తాడు. తాజమహాలు చిత్రానికంటె పానశాలచిత్రం రేఖాలాలిత్యంలో కాని, వర్ణవైచిత్ర్యంలో కాని, వస్తురచనలో కాని, భావసామ్యంలో కాని ఏమాత్రమూ తీసివేతగా లేదు. కళాకౌశలంలో రెండూ సమానంగానే ఉన్నాయి. అప్పుడు మామూలు దర్శకుడు, తాజమహాలు చిత్రం అద్భుతంగా వున్నదనీ, పానశాలచిత్రం అసహ్యంగా వున్నదనీ అంటాడు. కాని వాస్తవ కళారసికుడు వాటిని చూచి రెండు చిత్రాలూ అద్భుతంగా ఉన్నవంటాడు. విషయవస్తువునుబట్టి కళారూపానికి బాగోగులు ముడిపెట్టరాదు.

మహానీతిప్రధానమైన రామాయణాన్ని రచించిన వాల్మీకినీ అశ్లీల కథాసాహిత్యాన్ని సృష్టించిన పరాసుదేశపు మపాసానూ కూడా గొప్ప కళాస్రష్టలన్నారు రసజ్ఞులంతా. అనగా కళ నీతికీ అవినీతికీ అతీతమయిందని. నీతినికాని, అవినీతిని కాని ప్రచారంచేయటం కళయొక్క కర్తవ్యం కాదు. కళయొక్క కార్యం కేవల రససృష్టి మాత్రమే. ఇచ్చట మరొకమారు నొక్కి చెప్పేదేమంటె, కళయొక్క ఆశయం అవినీతినీ, భోగవాదాన్నీ ప్రచారంచేయటం ఎంతమాత్రమూ కాదు. ఆధిభౌతిక అసంపూర్ణత్వాన్ని ఆధ్యాత్మిక పరిపూర్ణత్వం

లోకి రూపాంతరం చేయుటే కళయొక్క నైజలక్షణం. ఇంద్రియానుభూతి ద్వారా రసచేతనాన్ని అతీంద్రియ శిఖరాల కెత్తుటే కళయొక్క చరమలక్ష్యం. మృణ్మయపాత్ర ద్వారా చిన్మయ సుధను ప్రసాదించేదే కళ. రూపంద్వారా రూపాతీతాన్ని లభ్యం చేయుటే చిత్రకళయొక్క పరమావధి. అయితే ఇలాంటి కార్యాచరణ అంతా వస్తువుతో పనిలేకుండా కేవల రేఖల్లోనూ, రంగుల్లోనూ కలదని.

సంగీతం ఇందుకు చక్కని ఉదాహరణ. ఒకరు శ్రావ్యంగా రాగాలాపన చేస్తుంటారు, లేక వీణ వాయిస్తుంటారు. ఆనాదం ఫలాని అర్థాన్ని కాని ఫలాని మాటలనుకాని వ్యక్తపరచదు. కేవలం ఒక సుమధుర ధ్వని తరంగాలు మాత్రం వినిపిస్తుంటుంది. ఆసునాద తరంగాలు శ్రోతల మానస సరోవరాల్లో ప్రకంపనలను కలుగచేసి వారి చేతనాన్ని ఒకవిధమైన అశరీరలోకాల కెత్తివేస్తుంది. ఆ రసానందానికి హద్దులులేవు. కాని ఆనాదం ఒక విషయాన్ని కాని, ఒక అర్థాన్ని కాని మనకు తెలియపరుచుటలేదు. కళ ఇచ్చుటే ఆధ్యాత్మికతతో ఏకమయ్యేది.

ఏవిషయవస్తువునూ వ్యక్తపరచని కేవల నాదం శ్రోతల హృదయాన్ని సుందరబృందావనంగా మార్చకలిగితే,ఏ విషయవస్తువునూ వ్యక్తపరచని కేవలరూపంమాత్రం దర్శకుల హృదయాన్ని నందనోద్యానంగా ఎందుకు మార్చజాలదా అని. సంగీతాన్ని సమ్యంగా ఆనందించాలంటే రాగజ్ఞానం, ఎంత అవసరమో చిత్రకళను ఆనందించాలంటే రేఖాజ్ఞానం, వర్ణజ్ఞానం అంత అవసరం. అప్పుడు శుద్ధనాదం వలెనే శుద్ధరూపం యొక్క శోభను ఆనందించవచ్చు. రూపశ్రీ నిజరూపాన్ని చూపుతుంది.

ప్రతి చిత్రమూ రెండు రకాలైన రేఖలతో నిర్మితమై వుంటుంది; వక్ర రేఖతోనూ, సరళ రేఖతోను. మన కంటికి వక్ర రేఖ ప్రసాదించే ఆనందాన్ని సరళ రేఖ ప్రసాదించలేదు. ఒకవక్ర రేఖను మనం చూడాలంటే మనకంటిగ్రుడ్డును ఇటూఅటూ కదల్చాలి. గ్రుడ్డుకు రెండు ప్రక్కలావున్న కండరాలు(Ciliary muscles)మనగ్రుడ్డునుకదల్చుతవి. ఒక సరళ రేఖను చూస్తున్నామంటే మనకంటిగ్రుడ్డు ఒకేవైపున కదలక మెదలక ఆగివుంటుందన్నమాట. అప్పుడు మన కన్నులకండరాలు ఒకేవైపున పని చేస్తుంటవి. అందువల్ల కంటికి విసుగుకలిగి మనసుకు సుఖం వుండదు. కాని వక్ర రేఖ వైపు మనం చూస్తుంటే మన గ్రుడ్డు ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నదన్నమాట. అప్పుడు ఒకవైపు కండరం పనిచేస్తూంటె రెండవ వైపు కండరం విశ్రాంతి పొందుతూంటుంది. అందువల్ల కంటికి అలసట వుండదు; మనసుకు సుఖంగా వుంటుంది. కనుకనే వక్ర

రేఖలతో నిర్మితమైన చిత్రాన్ని చూస్తుంటే కలిగే సుఖం సరళ రేఖామయ చిత్రాన్ని చూస్తుంటే వుండదు. అందుకనే సాధారణంగా చిత్రకారులు తమ చిత్రాల్లో వక్ర రేఖలను ఎక్కువ కల్పించాలని చూస్తారు.

ప్రతివారూ రూపస్రష్టలు కాజాలకపోయినా రూపద్రష్టలు అయేందుకైనా సరిపోవు రేఖాజ్ఞానాన్ని, వర్ణజ్ఞానాన్ని అలవరచుకోవాలి. అప్పుడే రూపశ్రీ యొక్క సహజస్వరూపాన్ని తిలకించటానికి వీలు,

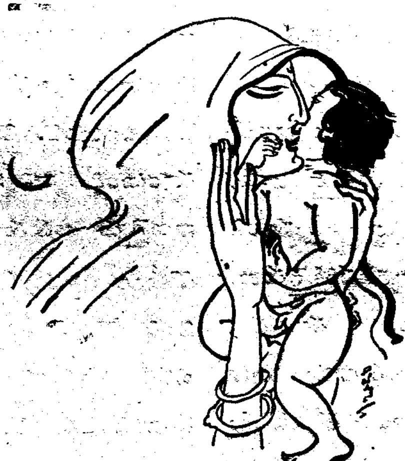

ప్రాచీన చలనచిత్రాలు

శ్రీ డాక్టరు పి. వి. పతి

చలన చిత్రాలు ఒక్క యిరవయ్యో శతాబ్దంలోనే బయలుదేరలేదు. పూర్వకాలంలో ఛాయారూపకాలని (Shadow Plays) ఒక తరహా నాటకాలుండేవి. అవి ఈరోజుల్లో మనపిలుముల మోస్తరుగా బాగా జనరంజకంగా ఉండేవి. ఇప్పుడు రేడియోలు, సినీమాలు అనుదినమూ వివిధములైన మానవుల మనోవృత్తులు ప్రదర్శిస్తున్నాయి. ఇప్పుడు ప్రాచ్యదేశాలలో ఈ ఆధునిక యంత్రనిర్మాణాలతోబాటు రంగు రంగుల తో లు బొ మ్మ లు కూడా ప్రదర్శింపబడుతున్నాయి. ఇవి చాలా ప్రాకృతికంగా (Primitirve) ఉంటాయి. అయినా ఇవి బాగా అభివృద్ధి చెంది అనేక శతాబ్దాలనించి అత్యంతమూ జనరంజకంగా ఉన్నాయి. ఇంకా ఇప్పటికీ భారతదేశపు పల్లెటూళ్ళలో జనసామాన్యానికి ప్రతిదినమూ ఆనందం కలిగిస్తూనే ఉన్నాయి.

తోలుబొమ్మలు ఆడించేవాళ్లు తమ కుటుంబాలతో నిత్యమూ ఆంధ్రదేశంలో సంచారంచేస్తూంటారు, రంగురంగుల బొమ్మలు ప్రదర్శిస్తూ పల్లీప్రజలని సంతోషపరుస్తూంటారు. వాళ్లు వచ్చారనేసరికి రైతులు, భూస్వాములు, ఒకళ్ళేమిటి, అందరూ ఈ ప్రదర్శనాలకి గుమిగూడుతారు. చదువుకున్నవాళ్ళు కూడా వీటికోసం తహతహలాడుతూంటారు. తోలుబొమ్మలాట ఆడిస్తే బాగా వర్షాలు కురుస్తాయని ఒక నమ్మకం ఉంది. బహుశః ఈ నమ్మకం మూలాన్నే పల్లెటూరు ప్రజలు వీటికోసం అంత ఔత్సుక్యం కనబరచడానికి కారణం అనుకుంటాను. వీటికోసం ప్రజలు అల్లల్లాడే రోజుల్లో పల్లెటూరి ప్రజలంతా కలిసి చందాలు వేయించుకుని తోలుబొమ్మలాటలాడిస్తూ ఉంటారు.

పూర్వం యూరపులో కొందరు నటకులలాగ వీళ్ళు తమ రూపక మందిరాలు తామే నిర్మించుకుంటారు. సామాన్యంగా వీళ్ళు ఆటలు సాయంత్రం వేళ ప్రారంభించి, భళ్ళున తెల్లవారేదాకా ఆడుతూంటారు. వీళ్ళు ఆడే ఆటల్లో చాలావరకు పురాణ కథలే ఆయిఉంటాయి. అందులోనూ అవి చాలావరకు రామాయణ భారత కథల్లో నించి సంగ్రహించినవి. విశాలమైన పచ్చిక బయళ్ళే వాళ్ళకి రంగమందిరాలు. రంగస్థలాలు తాటి ఆకులు కొబ్బరి ఆకులునూ వెదురు కర్రలు, మొదలైనవాటితో నిర్మిస్తూంటారు. ఈ రంగస్థలానికి మూడువైపులా నల్లని తెర ఉంటుంది. మిగిలినవైపున తెల్లని తెరవేలాడుతూంటుంది. దాని పొడవు నేలమీదినించి సుమారు నాలుగైదు అడుగులుంటుంది ఆ తెరమీదనే తోలు బొమ్మల ప్రదర్శనం జరుగుతూంటుంది. నేలమీది నించి కొంత ఎత్తుదాకా తాటిఆకులతో కట్టిన దడి ఒకటి ఉంటుంది. దానివల్ల ప్రదర్శకులూ, వాళ్ళకి సంబంధించిన సామానులూ పై వాళ్ళకి కనబడకుండా ఉంటాయి. పైనకూడా తాటాకులు మొదలైనవాటితో కడతారు. తాటాకులతో కట్టిన దడిమీద ఒక బల్ల అమరుస్తారు. ఆ బల్లమీద ఆముదపు దీపాలు కల

కళ్లారుతూ వెలుగుతుంటాయి. వాటి వెలుగువల్ల తెరమీద బొమ్మలన్నీ సుస్పష్టంగా ప్రేక్షకులకి కనిపిస్తూంటాయి. తెరలో బొమ్మలు ఆడించేవాళ్ళే ఇంకా కొంతమంది సంభాషణలు నడిపిస్తూ హంగుచేస్తూంటారు. సామాన్యంగా ఒక స్త్రీ లోపల ఉండి కథలో వచ్చే పాటలన్నీ పాడుతూ ఉంటుంది. ప్రాకృతమైన ఈ ప్రదర్శనానికి ఆ స్త్రీయే సూత్రధారిణి అని చెప్పాలి.

ఈ ప్రదర్శనాలల్లో వాడే బొమ్మలు మద్దెళ్లకి ఉపయోగించే చర్మాలంత దళసరిగా ఉంటాయి. వీటి మీదవేసే రంగులు సువ్పష్టంగా ఉండడంచేత, అవి దీపాలకి ఎదురుగుండా ఉంచేసరికి సుందర వర్ణాలతో కుడ్య చిత్రాల మోస్తరుగా సుభముగా మెరుస్తూంటాయి. బొమ్మల కరచరణాలు వదులుగా ఉండి

ప్రదర్శకులు పనిచేస్తూన్న దృశ్యం.

శూర్పణఖ.

ఆంగికాభినయానికి చక్కగా తోడ్పడుతూంటాయి. అసలు ఒక్కొక్క బొమ్మ ఒక్కొక్క పొడుగైన యష్టిమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. అందుచేత ప్రదర్శకులకి బొమ్మల కదలికలన్నీ తమ గుపిళ్ళలో పెట్టుగోవడానికి వీలవుతుంది. ఈ బొమ్మల్లో కొన్ని స్వీయస్రష్టల సుందర నిర్మాణ చాతురికి తార్కాణలుగా వెలుగుతుంటాయి. అందులోనూ కొన్ని నర్తకీ పాంచాలికల అలంకార సౌందర్యమూ వస్త్రధారణశోభా అతి మనోహరంగా మెరుస్తాయి. ప్రతి ప్రదర్శనానికీ ఒక్కొక్క బొమ్మకి ఒక అడుగు మొదలుకొని ఏడేసి అడుగులవరకూ పొడవైన ఆకృతు లుపయోగిస్తారు. వీటిని అవసరాన్నిబట్టి హ్రస్వదృక్పథానికీ దీర్ఘదృక్పథానికీ వాడుతూంటారు. సామాన్యంగా ఒక్కొక్క రంగానికి కావలిసిన

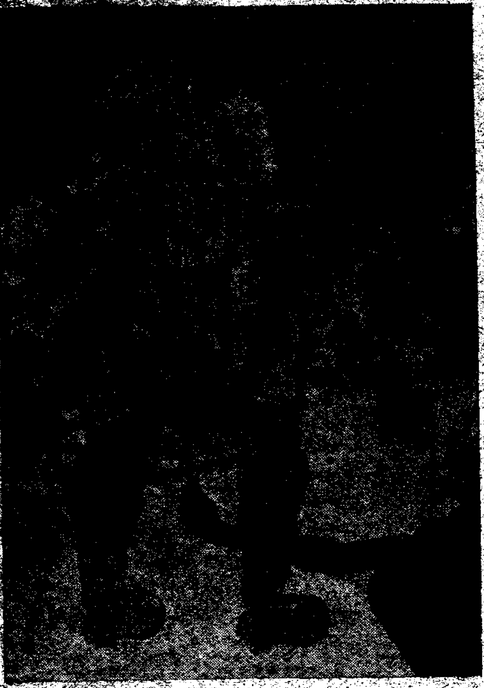

రాముడు

అయితాయి బొమ్మలు కలిసి గుంపు ఏకో పరకైపున గుమ్పుతాయి. అయుదవ ప్రమిదల కాంతులలో వాటి చిత్రాలూ వర్ణాలూ తళతళా మెరుస్తూ కళ్ళకి మిరుమిట్లు గొలుపుతూంటాయి. ఈ సందర్భంలో ఒక విషయం చాలా ముఖ్యమైంది. గెరార్డ్ డి నెర్వల్ అనే అభిజ్ఞుడు కాన్స్టాంటినోపిల్‌లో ఖరఘీజ్ అనే ప్రదర్శనాలని గురించి వ్రాస్తూ అవి ఫ్రాన్సులో ఛాయా చిత్రాలాగ లేవనీ వాటిల్లో రంగురంగుల బొమ్మ లున్నాయనీ వ్రాశాడు. దీనిబట్టి దక్షిణా పథంలోని తోలుబొమ్మలాటలకీ టర్కీలో ప్రదర్శనాలకీ చాలా దగ్గర సంబంధం ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది.

ఈ ప్రదర్శనాల్లో జనానికి 'లంకాదహనం' కథ చాలా ఆహ్లాదకరంగా ఉంటుంది. దశరధుడు రాముణ్ణి ౧౪ ఏళ్ళు అరణ్యవాసానికి పంపుతాడు. ఆతనికార్యక ఎన్ని కష్టాలకైనా ఓర్చి ఆతన్ని అనుసరించడానికే నిశ్చయిస్తుంది. అరణ్యంలో ఆమెను రావణాసురుడు అపహరిస్తాడు. లంకలో సీత రావణాసురుడు పెట్టే బాధలన్నీ ఓర్పుతో సహిస్తుంది. ఆమె చుట్టూ రాక్షస స్త్రీలు కాపలా కాస్తుంటారు. రామలక్ష్మణులు ఆమెను వెతకడానికి బయలుదేరతారు. వారికి అడివిలో ఉండే భల్లూకాలు వానరాలు సహాయం చేస్తాయి. క్రమంగా రాముడు వానరులతో లంకకి వెడుతూ హనుమంతుడు సీతాదేవికి రామసందేశం అందిస్తాడు; రాముడిచ్చిన అంగుళీయకం ఆమెకిచ్చి, ఆమె ఇచ్చిన చూడామణి తిరిగి రాముడికి అందజేస్తాడు. తిరిగి తను మళ్ళీ కిష్కింధకు వెళ్ళబోయేటప్పుడు

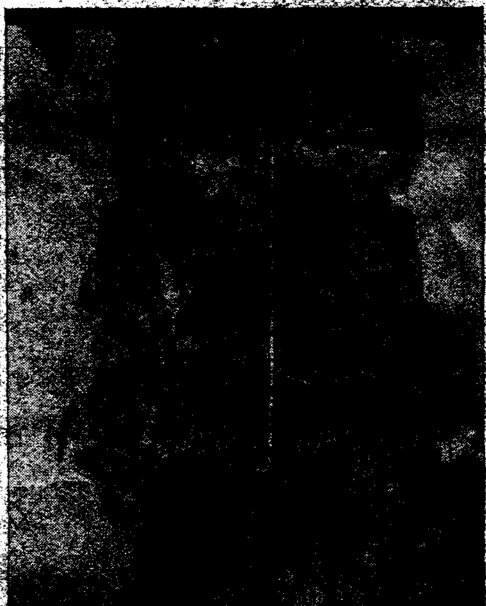

రావణుడు

అంతా పట్టణం పూర్తిగా పరశురామ ప్రీతిచేస్తాడు దాంతో లంకాదహనం కథ పూర్తి అవుతుంది.

అనేక శతాబ్దాలనించి మనదేశంలో నాటకాలు ప్రారంభించే ముందు దేవతారాధనం చెయ్యడం ఆచారంలో ఉంది. అల్లాగే తోలుబొమ్మలాటలు కూడా దేవతాప్రార్థనతో ప్రారంభిస్తారు. ఈ ఆటల్లో సూత్రధారిణిగా ఉండే శ్రీ విఘ్నేశ్వర చిత్రము తెరకి ఒకవైపున గుచ్చి, విఘ్ననివారణకోసం మధుర కంఠముతో విఘ్నేశ్వరప్రార్థన పాడుతుంది. ఆ తరవాత తెరకి మరిఒకవైపున నిలిచి ఉన్న హనుమంతుడు, రావణాసురుడు సీతని అపహరించుకొని పోయిన కథ అంతా చెబుతాడు. సీతాదేవి చుట్టూ రాక్షస స్త్రీలు పరివేష్టించి ఉంటారు. ఈ దృశ్యం ముద్దులొలికే చిత్రాలతో ఎంతో చూడముచ్చటగా ఉంటుంది. కనురెప్పపాటులో ఈ దృశ్యం హనుమంతుడు లంకలో ప్రవేశించిన దృశ్యంలాగ మారిపోతుంది. రావణసభలో హనుమంతుడు మొదట చిన్న కోతిలాగ ప్రవేశించి క్రమంగా పెరిగి పెద్దవాడై గుండ్రంగా స్తంభంలాగ నిలబెట్టిన తోకమీద కూర్చుని ఉంటాడు. ఇక్కడ జరిగే సంభాషణలూ ధ్వనులూ కలిసి మారుతూన్న హనుమదాకృతులకు ఒక అనన్యాత్మత్వం కల్పిస్తాయి. వరే దీనితో ప్రథమాంకం ముగిసిపోతుంది. మళ్ళీ ప్రదర్శకులు ద్వితీయాంకానికి కావలసిన బొమ్మలన్నీ తెరమీద గుచ్చుకుంటూ ఉంటారు. ఇంతలో ఒక నర్తకీ చిత్రం వచ్చి రకరకాల నృత్యాలుచేస్తూ ప్రేక్షకుల్ని సంతోషపెడుతూఉంటుంది. ఆమెచేసే నృత్యం అంతా సాంప్రదాయికమైన భారతీయ నృత్యమే. ఆ తరవాత కొంచెం హాస్యప్రసంగం నడుస్తుంది. గ్రంధారిగాడు తెరమీదికివస్తాడు వాణ్ణిచూడగానే ప్రేక్షకులలోనించి విచిత్రమైన కలకలం బయలుదేరుతుంది. ఇంతలో నర్తకి అదృశ్యమౌతుంది. ఇంతట్లో గ్రంధారిగాడు పక్కనేఉన్న తన స్నేహితుడితో ఏదో గిల్లికజ్జా పెట్టుకుని, దెబ్బలాడుతూఉంటాడు. ఆ దెబ్బలాటతో ప్రేక్షకులంతా కడుపుబ్బేటట్లు నవ్వుకుంటారు. వాళ్ళిద్దరూ కొంత మోటుభాషలో సరసాలాడుకుంటూ ఉంటారు. అందులోనూ గ్రంధారిగాడు తన శత్రువుతో తన గొప్పతనాన్ని గురించి డాబులుకొడుతూన్న కొద్దీ జనంలోనించి హాసతరంగాలు పొంగులు వారుతూంటాయి. ఇంతలో కనురెప్పపాటులో తెరమీద మూడో బొమ్మ ప్రత్యక్షమౌతుంది ; ఆచిత్రం చూపే సరికి గ్రంధారిగాడు తప్పలాగ కూలబడిపోతాడు ; ఆ బొమ్మ మరెవ్వరిదీకాదు ; ఆ గ్రంధారిభార్యదే ; అసలు ఆ గ్రంధారి ఒకపెట్టమారి ; వాడు ఆమెకు వంగి నమస్కారంచేస్తాడు ; ఆమె దానికి సమాధానంగా ఒక్కతాపు తన్నుతుంది. ఆపైన ప్రేక్షకుల్లో బయలుదేరిన హాసకలకలానికి అంతే ఉండదు ; ఆ గందరగోళంలో ఆ ముగ్గురూ అదృశ్యులౌతారు. "పంచ్" 'జూడీ'లనే దురదృష్టవంతులైన పాశ్చాత్య హాస్య నర్తకుల ప్రదర్శనం ఇంతకంటెబాగా ప్రాచీనం అనుకుంటాను. "దురదృష్టవంతు"లని ఎందుకంటున్నానంటే ఈచర్మపాంచాలికలలోని గ్రంధారికి అలవాటైన హాస్యం చాలా మోటుగా ఉంటుంది. ఇది ఇల్లాగ ఉండగా ౧౭వ శతాబ్దంలో ఖారమీజ్ ప్రదర్శనాలు చూపిన గెరార్డ్ డి నార్వెలు తానుచూసిన ప్రదర్శనాల్లో హాస్యగాళ్ల హాస్యం చాలా మోటుగా ఉన్నదని వ్రాశాడు.

ఈ హాస్యఘట్టం అయిపోయిన తరవాత గూడా కథ నడుస్తుంది. మళ్ళీ ఒకపాట, అందులో లంకానగరీ వర్ణనం. తరవాత సీతాదేవి శింశపా వృక్షం

క్రింద కూర్చున్న దృశ్యం. హనుమంతుడు చెట్టు మీదనించి ఆమె ఒడిలో ఉంగరం జారవిడుస్తాడు. ఆమె పైకిచూస్తుంది. ఆ తరవాత హనుమంతుడికి తన ఉంగరం ఇస్తుంది. హనుమంతుడు లంక ప్రజ్వలిస్తూండగానే రాముడి సన్నిధికి చేరుకుంటాడు. ఈ చివరి దృశ్యం అంతా చర్మపాంచాలికల రంగుల తళతళలతోనూ పాటలుపాడే స్త్రీల ఆక్రందన ధ్వనులతోనూ ప్రేక్షకులకి కళ్ళకి కట్టినట్టుంటుంది. చివరికి హనుమంతుడు తన సందేశకృత్యం సామర్థ్యంతో నిర్వహించాడనే మాటతో ఆ దృశ్యం పరిసమాప్తమవుతుంది. క్రమంగా ఆ స్త్రీకంఠస్వరం అస్పష్టంగా అలా అలా తగ్గిపోతుంది. ఆమె యుగయుగాలనాటి ఆసీతాపహరణ గాథ, ఆ దీర్ఘమయిన రామవనవాసగాథ, మనోవీధిలో అదృశ్యమవుతుంది. క్రమంగా ఇంతవరకూ మన మనోనేత్రంలో ప్రతిబింబించిన చిత్రాలన్నీ మాయమైపోతాయి.

ఆ రంగురంగుల బొమ్మలు ప్రతిఫలించిన దృశ్యాలన్నీ మందమందంగా అదృశ్యమైపోతుంటాయి. బొమ్మల ప్రదర్శనంలో తగిన ఆకృతులుగల చిత్రాలు పేరుకొనడమూ బొమ్మలు కదిలించడంలో ఆ కళా కౌశలమూ మొదలైనవన్నీ చూస్తే ఈ కాలపు చలన చిత్రాల్లో ఛాయాచిత్రగ్రాహకులవి ఆశ్చర్యపరిచేవి అనేకం ఉంటాయి. ఆ బొమ్మలకేసి చూస్తూంటే మానవ జాతి ఎప్పుడూ 'తన అభివ్యక్తికి అనుకూలంగా ఉండే చిత్రాలు సృజించుకుంటూనే ఉంది.' అనే అభిప్రాయం కలుగుతుంది. ఈ తోలుబొమ్మలాటలు ఆడించేవాళ్ళు రంగురంగుల టాకీప్రదర్శనాలు చూసి వారు తమదగ్గరవున్న ప్రాచీనకళ అపహరించారని అనుకుంటారు. అయితే ఈ టాకీలూ ఈ తోలు బొమ్మల ప్రదర్శనాలూ కూడా ఒకదానిప్రక్క ఒకటి అల్లాగే నడుస్తూనే ఉంటాయి. పల్లెటూరి ప్రజలు పురాణవీరుల పరాక్రమం కోసమో గ్రంధారిమోటు హాస్యంకోసమో ఈ ప్రదర్శనాలూ చూస్తారు; ఈ ప్రదర్శకుల్నీ అభిమానిస్తారు. ఈ ప్రదర్శకులు కూడా మాయావాస్తవికతల సమ్మేళనంతో ప్రజాసామాన్యానికి అనుకూలమైన అభిరుచిలో ప్రదర్శనాలు నడిపిస్తూంటారు. నేటివరకూ జావాద్వీపంలో ఇల్లాంటి ప్రదర్శనాల్లో జనసామాన్యానికి హిందూ పురాణగాథలు అందిస్తూంటారు. ఇవి మనదేశంలో జనసామాన్యాన్ని బాగా పట్టుకోవడం మూలాన్నే అంతదూరంలో ఉన్న జావాద్వీపం దాకా ప్రయాణం చేశాయని చెప్పాలి.

అనువాదకుడు: 'శిల్పి'

చిత్రవివరణము

శ్రీ టి. యస్. శ్రీనివాసన్

శ్రీనందలాలబోసు చాలాకాలం కిందట షెపియా టెంపెరా ఫక్కీలో ఈ చిత్రం చిత్రించాడు. ఈత్రివర్ణ చిత్రము దానిముద్రణము. ఆయన వివిధములైన చిత్రపరికరాలతో పరిశోధనలు చేస్తూండేకాలంలో దీనినిరచించాడు.

కదంబవృక్షము ఎంతో శివప్రీతి కరమయిన వృక్షమని చెబుతారు. హాలాస్య పురాణంలో ఇది మధురమీనాక్షీ దేవాలయ ప్రదేశంలో ఉన్న స్థలవృక్షమని చెప్పబడి ఉంది. అనేకయుగాలకిందట ఇంద్రాది దేవతల కందరికీ ఈవృక్షంకిందనే శ్రీసుందరేశ్వరలింగము ప్రత్యక్షమైనదనీ, పార్వతీదేవి పరమేశ్వరుణ్ణి వివాహం చేసుకునే అభిలాషతో ఈవృక్షాన్ని గాఢభక్తితో అర్చించనీ, ఆ తరవాతనే ఆమె శ్రీమీనాక్షీదేవిగా అవతరించినదనీ తెలుస్తాంది. ఈకదంబ పుష్పాలు చక్కని పరిమళంతో ఘుమఘుమలాడుతుంటాయి. ఇప్పటికీ వీటిని శివపూజార్థం ఉపయోగిస్తారు.

చిత్రకారుడు ఈ చిత్రంలో పార్వతీదేవిని ఒక ప్రసన్నభావనలో చిత్రించాడు. తద్ద్వారా ఆమె తపోదీక్షా, శ్రద్ధా అభివ్యక్తమవుతున్నాయి. చిత్రానికి రెండు వైపులా కదంబవృక్షం పువ్వులతో కలకలలాడుతూంది. ఇందులో చిత్రాలంకరణం చాలా తక్కువగానుంది; చిత్రకారుడు కేవలం విశేషమైన వ్యక్తీకరణం వల్లనే ఈ చిత్రవస్తువును అత్యద్భుతంగా చిత్రించాడు.

కాగితం కత్తిరింపులు

సామాన్యంగా చూస్తే ఈ సంచికలోని నాలుగు కాగితం కత్తిరింపులూ పైవుడ్డుతో తయారుచేసిన సిల్ హౌట్లు లాగ కనిపిస్తాయి. కాని ఇవి నల్లని దళసరి మెరుగు కాగితం కత్తిరించి, తయారుచేసినబొమ్మలు. కాగితం ఈవిధంగా కత్తిరించడానికి మంచి నైపుణ్యమూ సూక్ష్మరేఖాచిత్రణంలో విశేషదృష్టీ కావాలి. ఇవి తెల్లని కాగితంమీద ప్రదర్శిస్తే 'నీలశ్వేత' చిత్రాల్లాగ స్ఫురిస్తాయి. అందులోనూ పార్శ్వముఖాకారము మొదలుగాగలవన్నీ చక్కగా సరిదిద్దాలి. లేకపోతే పూర్తి అయిన చిత్రం ఎబ్బెట్టుగా ఉంటుంది. ప్రస్తుతం హిందూ పత్రికలో కళాసంపాదకులైన శ్రీ టి. యన్. దండపాణిగారు, 'నర్తకులు' 'సువర్ణహారిణ సంహారము' అనేవి రెండూ రచించారు. మొదటిదానిలో సత్వరచలనమూ, చల

నాంతర్యాభతమైన ఆంతర సామరస్యమూ బాగా ప్రదర్శితము లయ్యాయి. 'నర్తకుల' మృదువస్త్రాలంకారాలు ఎంతో మనోహరంగా చిత్రింపబడ్డాయి. ఆనర్తకుల ఆకృతులుకూడా నృత్యకళావిలాసాలకి అనుకూలంగా అమిరిఉన్నాయి. 'సువర్ణ హరిణసంహారము'లో అరణ్యప్రాగ్భాగం అత్యద్భుతంగా చిత్రించబడింది. అందులో లేడినోరు కొంచెం తెరచినట్లు కనబడుతుంది. బాణాఘాతం వల్ల మరణిస్తున్న ఆ హరిణావేదన చాలా సున్నితంగా అభివ్యక్తమయింది. ఆ ముందరి కాళ్లు రెండూ వంగిపోవడం కూడా భావ వ్యక్తికి బాగా సహాయపడుతుంది.

శ్రీ. కె. త్రిణికాచలంగారు తయారు చేసిన 'వర్షాదివసము' ఎంతో వ్యంగ్య పూర్ణంగా ఉంది. పెద్దవాన పడుతూండడమూ, ఆ ఇద్దరు పాదచారు లూగులాడుగా ఉన్న శిలమీద నడుస్తూండడమూ బాగా వచ్చాయి.

శ్రీ కుప్పరావుగారి 'వృద్ధశీర్షము' జీవిత సాయం సంధ్యాసమయం సూచిస్తూంది. ఆ ముఖంలో వార్ధికభారంలో కలతా, కంగారూ, మొదలైనవన్నీ దున్నిన దీర్ఘదుఃఖ రేఖలన్నీ విస్పష్టంగా చిత్రించబడ్డాయి..

ఒక వసంత దివసము

ఇది జపానీయ చిత్రకారుడు కుంచికతో తయారుచేసిన 'నీడ చిత్రము'. చైనీయులూ, జపానీయులూ ఇవిధమైన చిత్రాల్లో చాలా నేర్పరులు. ఇవి తయారు చెయ్యడానికి వాళ్లు ముందు పెన్సలుతో రేఖా చిత్రించరు. ఆరిగాక వాళ్లు ఒకవర్ణంలో సూక్ష్మాతి సూక్ష్మాలూ, క్రమికములూ అయిన వర్ణచ్ఛాయలన్నీ కుంచికతోనే ప్రదర్శిస్తారు. ఇందులో ఒక పల్లెటూరి పిల్లవాడు ఒకవసంత సంధ్యా సమయంలో ఎద్దుమీద స్వారీచేస్తూన్న విషయం మాంచి బలంగానూ, బహుపుగానూ వ్యక్తమయింది. వసంతదివసంలో వెలుగు నీడలు కూడా కుంచికానైపుణ్యంవల్ల స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

తిరుపతి దారుశిల్పాలు

ఈరెండు తిరుపతిదారుశిల్పాలూ దేవాలయ రథాలకి ఉపయోగించే దారువుమీద చెక్కారు. ఈరెండు పౌరాణిక శిల్పాల్లోనే అతి సున్నితమైన చెక్కడాలు కూడా చక్కగా వచ్చాయి. ఇప్పుడు ప్రస్తుతం ఈరథం లేదు. ఇది రెండు శతాబ్దాలకి పూర్వం ఉండేదని అంటున్నారు.

అనువాదకుడు: 'శిల్పి'

గ్రంథవిమర్శనము

ఉషాసుందరి

ఉషాసుందరి—శ్రీ వెడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి గారి రచన—అయిదంకముల నాటిక—కథ పౌరాణికము నాటకీకరించుటయందు మంచి నిపుణత ఉంది. రచన అంతయు వ్యాకరణ కట్టుబాటులతో గ్రాంథికభాషలో నడచినది. భాష శ్రావ్యముగను రసవంతముగను ఉన్నది. ప్రస్తుత భాషాస్రవంతినుండి తప్పి, మారుమూలల నిదురపోనియున్న మాటలు కొన్నిటిని అక్కడక్కడ ఉపయోగించన్న మరింత తేటగనుండెడిదేమో! ఇదిగాక, ఉభయ నటులు కింపుగనున్నను ప్రదర్శించునప్పుడు నాటకప్రయోగము కొంత దిగలాగు చేసినా!

పాత్రశిల్పమందు నూతనరీతులు గనబడవు. ప్రాత ధాటులనే నడిచిది. ఉషాసుందరి బహులావణ్యముగ చిత్రించబడినది. బాణుని అనుపమానమైన భక్తిమూర్తి యందు రెండవ యంకములోని నడత యొక్క మోట గంటు పాపము! బ్రహ్మమానస పుత్రుడైనను, భక్తి సూత్రముల రచయితయైనను, దివ్యగాయకమణియైనను దేవమునియైనను, నారదుడు ఈకవియైనను, దేవతల మాయాచారిపదవిని, దానవులవంక పంచమదళసభ్యుని (Fifth columnist) పదవిని తప్పించలేకపోయెను.

చివర అంకములో మూడవరంగమందు శంకరుని క్లిష్టసమస్యను దీర్చి శివకేశవుల సమానాధికారము నిరూపించుచు ధర్మమునకు జయము ప్రసాదించుటకై బ్రహ్మను రప్పించి రాజీకుదిర్చిన ఘట్టన యొక్క శ్రీకృష్ణసృష్టిగాని, సమస్య కనుకూలమ నుండుటకై త్రిమూర్తులను చెక్కుటలో రచిం బొమ్మలలోవలె వారిదైవత్వము సన్నగిల్లి సామా మానుషత్వము ప్రబలినది.

పుస్తకము చక్కని తెరరంగుల అట్టతో, కన నాకర్షించు నారీ (silhouette) చిత్రముతో ను లాలరుచున్నది.

'రాణి'

నివేదన

శ్రీ చింతాదీక్షితులుగారు

వెల. ౬ అణాలు.

శ్రీ రమణాశ్రమం. తిరువణ్ణామలై.

ఆంధ్రుల ఆదరాభిమానముల సత్కీర్తుల రచనా శక్తులతో చూరగొన్న శ్రీ చింతాదీక్షితు గారు, తమకు రమణమహర్షి దర్శన ప్రభావం కలిగిన ఆవేదన నివేదించారు యీచిన్నిపుస్తకంల మహాఋషిని పరిపరివిధముల ప్రస్తుతించారు. అం చిన్నపిల్లలకు శ్రీరమణులు ప్రాశస్త్యం తెల్పుట వీరికవితాశక్తి అనర్గళంగా ప్రవహించింది. యీచి పుస్తకం చదువుతూఉంటె 'తల్లీ! యందున! తం యందున! ప్రేమనిలయమగు ప్రియుడా! అందున అన్న బ్రహ్మోపాసనగీతమూ 'గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః గురుస్సాక్షాత్ పరబ్రహ్మ అనే పురాతనసంస్కృతశ్లోకమూ స్మరణకు వచ్చా అయాసందర్భాలలో!

'బసవ'

గ్రంథస్వీకృతి

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు గుంటూరు వారి

౧. ఉపాసన – రామచంద్ర అప్పారావు ౦—౧౨—౦

౨. పటీరాపు కథలు – చింతా దీక్షితులు ౧— ౪—౦

౩. హాస్యకథలు ,, ౨— ౦—౦

౪. టీకప్పులో తుపాను – ముద్దుకృష్ణ ౦— ౮—౦

౫. భీమాకలాపములో భావనావిలాసం – ముద్దుకృష్ణ ౧— ౦—౦

౬. దేశయాత్రల కథలు పా. జగన్నాథస్వామి ౧— ౮—౦

జాతీయ జ్ఞానమందిరం, త్యాగరాయనగరం, మద్రాసు.

౧. నిర్మాణకార్యక్రమం – మహాత్మాగాంధీ
రాజేంద్రబాబు వ్యాఖ్యలకు అనువాదం ౦—౧౨—౦

౨. ప్రజాపరిషత్తు – ఆచార్య మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య ౧— ౮—౦

౩. మానవుల హక్కులు ౧— ౮—౦

శ్రీ ఆచార్య కాకా కాలేల్కర్ గారి

సాహిత్యసంజీవి, అనువాదకులు పొట్లూరి – వెంకటేశ్వరరావుగారు

అడపా రామకృష్ణరావుగారు, ఇంగ్లీషుపాలెం, బందరు

పి. వి. భయంకరాచారిగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడుచున్న
'యశోద' అను ఇంగ్లీషు వారపత్రిక, శ్రమజీవి ముద్రణాలయం, రాజమండ్రి ౦— ౮—౦

సవరణ

'ఆంధ్ర శిల్పి' భాద్రపద సంచికలో పడిన 'వారపత్యం'లో కొన్ని పద్యాలు
శ్రీ వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారివి.

త్వరలో వస్తుంది!

మెడ్రాసు
'యునైటెడ్
ఆర్టిస్ట్సు
కార్పొరేషను
వారి
నిర్మాణము.

డైరెక్టరు:
కె. సుబ్రహ్మణ్యం,
B.A., B.L.,

నర్తనమురళి

ాగణం : గోపీనాథబృందము ★ భోలానాథ్ ★ సరోజ ★ కె. కె. సిన్హా ★ ఇంద్రాణి ఇంకా ఇతరులు.

వివేకానంద ఇండస్ట్రియల్ ఇంజనీర్స్

పెరంబూరు, మదరాసు

ఎలక్ట్రికల్

డిజైన్లు—కట్టడములు

★ ★ ★

బంగాళాలు, సినీమాలు, ఫాక్టరీలలో, ఇంజను ఫిట్టింగులు దీపాలు ఏర్పాటులు

★ ★ ★

కోల్డుస్టోరేజి, ఫ్రిజిడరీలు

★ ★ ★

గ్రామసీమలలో విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పాటులు

★ ★ ★

అన్నిరకాల మోటార్లూ, జనరేటర్లూ మరమ్మతు చేయబడును.

★ ★ ★

ట్రాన్సుఫారమర్లూ, స్విచ్ గియర్లూ సప్లయి చేయబడును.

మెకానికల్

రిపేరీలు—తయారీలు

★ ★ ★

చేతి-మర-మగ్గములు నూలుయంత్రాలు అంటే వైండింగ్, వార్పింగ్, సైజింగ్ మెషీనులు మొదలయినవి.

★ ★ ★

చేతికాగితపు గ్లేజింగు, వగైరా యంత్రాలు.

★ ★ ★

బియ్యము, పిండి, నూనె, పంచదార, మరల బాయిలర్లు, స్టీముఇంజన్లు, పంపులు.

గ్యాస్ ఆయిలు, ఇంజన్లు, వర్కుషాపు పనిముట్లు, టానరీయంత్రాలు.

ఉక్కు, బీడు, ఇత్తడి, కంచు వగైరా పంచలోహములలో మీకు కావలసిన ఇంజను సామాన్లయినా సరిగా సకాలమునకు పోతపోసి తయారుచేసి ఇవ్వగలము. సరసమయిన ఛార్జీలు! నికరమయిన పనివాడితనం. !

ప్రొప్రయిటరు,

టి. సి. యస్. ఆచారి.

Printed at the B. N. K. Press Q. H. No. M. S. 100/ B for T. P. No. E 46/10-46.

శిల్పి

శిల్పి ప్రచురణములు :

'నా జీవిత యాత్ర'

ఆంధ్రకేసరి శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు

బాల్యం మొదలు పంచాశద్వర్షాలవరకూ గడిచిన మహోజ్జ్వల జీవిత గాథ.

ప్రథమ ఖండము

వెల రూ. ౩/—

౧౯౪౬ ఆగస్టు ౨౩ వ తేదీనాడు శ్రీ ఆంధ్రకేసరి జన్మదినోత్సవ సందర్భంలో వెలువడింది.

'ఆంధ్ర శిల్పి'

ఆంధ్ర సాహిత్యానికీ, లలిత కళలకీ,

సంస్కృతికీ దోహదమిచ్చే

సచిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకులు :

వి. ఆర్. చిత్రా

పి. గణపతి శాస్త్రి

సాలు చందా ౯ రూపాయలు.

విడి కాపీ ౧౨ అణాలు.

రాబోవు

'శిల్పి' ప్రచురణలు

ఆంధ్రకేసరి

శ్రీటంగుటూరి ప్రకాశంపంతులుగారు

రచించిన

౧. 'నా జీవిత యాత్ర'
ద్వితీయ ఖండము

౨. యోగసూత్ర సిద్ధాంతము

౩. ఈశావాస్యోపనిషత్తు

౪. ప్రశ్నోపనిషత్తు.

౫. కఠోపనిషత్తు.

౬. భగవద్గీతా భాష్యము

వివరాలకు :— మేనేజరు :

'ఆంధ్ర శిల్పి'

౧౦, నరసింగపురం వీథి,

మౌంటురోడ్, మద్రాసు.